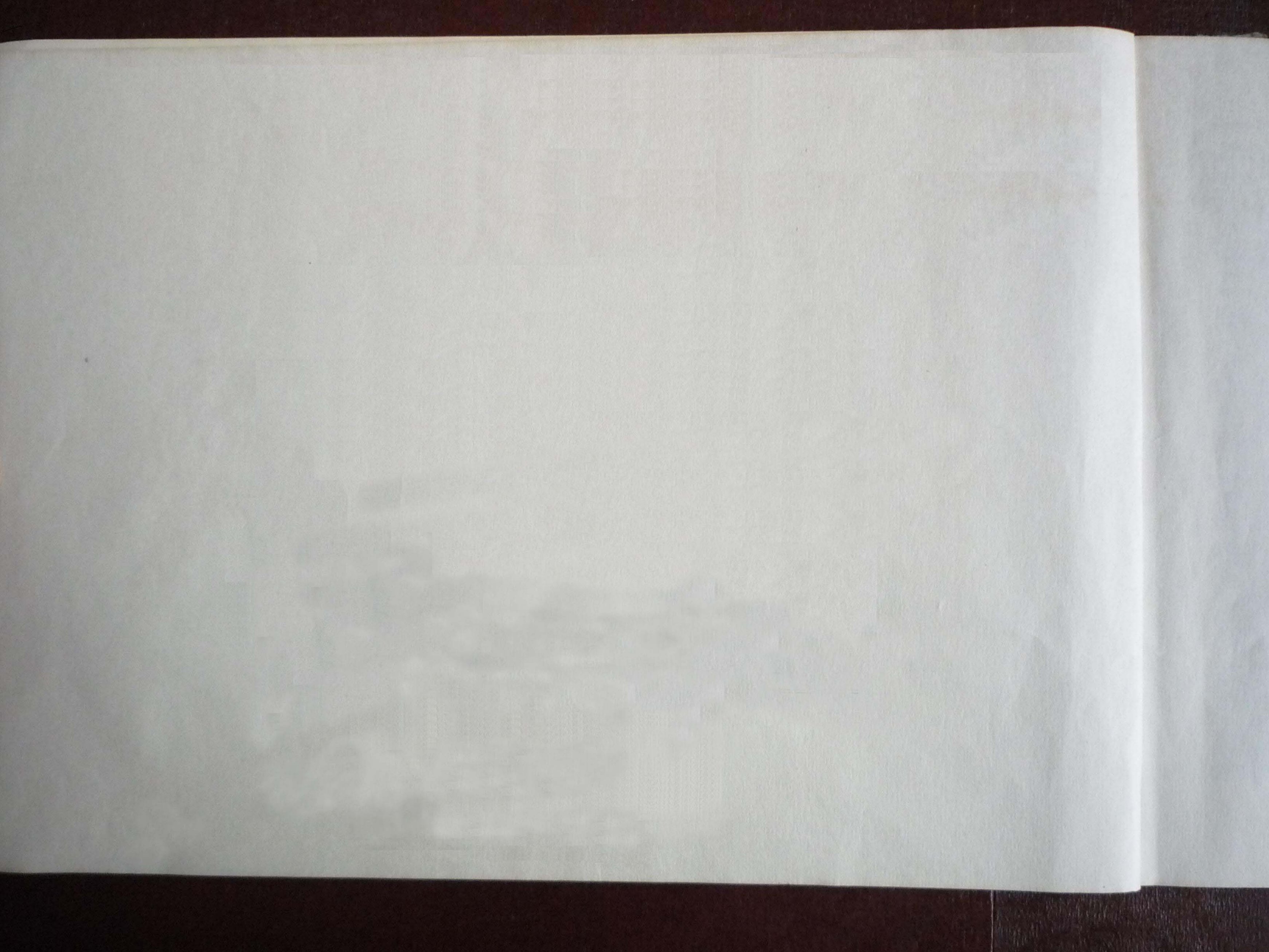

SPATIUL

ISTORIC SI ETNIC

ROMANESC

1

I

SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC

SPAȚIUL ISTORIC ȘI ETNIC ROMÂNESC

I

SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC

Au existat, și pentru unii mai există încă, anumite cărți care, deși importante pentru cultura, istoriografia sau educația publicului românesc, le-au părut unora a conține pasaje sau teme incomode. Și pentru ca tot ceea ce incomodează să nu mai poată incomoda s-a făcut ordine : fie s-a

eliminat ce părea că dezavantajează, fie „s-a explicat“ ce nu avea de ce să fie explicat.

Noi vrem să vă oferim textele așa cum le-au gândit, și chiar cum le-au scris autorii lor, lăsându-i să „greșescă“, căci ei au crezut că nu greșesc, lăsându-i să admire, deși nouă acum s-ar putea să ne pară că nu e nimic de admirat, lasându-i să verse o lacrimă, acolo unde noi credem că n-ar fi fost cazul. Într-un cuvânt, vom lăsa omul și cărțile sale să ne spună astăzi *tot ce au avut de spus la vremea lor.*

Realizat cu concursul Direcției Topografice Militare
și al Tipografiei Militare a Ministerului Apărării Naționale
Cartografierea hărților : colonel inginer LUCIAN PETRE
Apărut : august 1992

© 1992, Editura Militară
Str. Grigore Cobălcescu nr. 28-A, sector 1, București

ISBN 973-32-0333-5

FORMAREA UNITĂȚII ROMÂNEȘTI

I

Istoria poporului român se explică, în mare parte, prin geografia lui: relieful hărții Europei dunărene îi indică precis contururile: arcul carpatic, întregit de munții Transilvaniei apusene, înaltă, între câmpiile Dunării și Tisei și valea Nistrului, bastionul Transilvaniei înconjurat de povârnișurile naturale formate de țările românești Muntenia și Moldova și de pantele care coboară spre câmpia Ungariei. Dunărea, dela Porțile de Fier până la gurile ei, constituie marea cale de comunicare a cărei importanță contribuie la punerea în valoare a produselor întregii acestei regiuni cât și a porturilor din basinul occidental al Mării Negre. În acest spațiu geografic al vechii Dacii, a cărui unitate este tot atât de evidentă, pe cât era cea a Galiei pentru Strabon, Basarabia meridională deschide totuși o poartă spre stepa ucrainiană și rusă. Câmpia Bugeacului, la apusul și sudul limanului Nistrului, se prelungește dincolo de Prut și Dunăre, în câmpia Bărăganului.

Prin această poartă deschisă — numele de Bender dat de Turci vechii fortărețe moldovenești Tighina, depe Nistru, nu înseamnă altceva — s'au scurs, în timpul secolelor, invaziile ivite din stepele orientale spre Europa centrală

și spre Balcani. Destinul istoric al țărilor românești este, așa dar, înscris în însăși imaginea lor geografică: cadrul permanent, fondul durabil al istoriei lor, e legat de bastionul Carpaților și de valea Dunării, dar, prin jocul unei fatalități și geografice și istorice, el suferă lovitura invaziilor nomade, care se ivesc periodic din stepa rusă și asiatică.

II

Acest spațiu, cât și Peninsula Balcanică, sunt locuite, de mai multe milenii, de populații de origine comună indo-europeană. Se disting, în genere, cele două ramuri: a Illyrilor, cari se întindeau spre apus, până la Adriatica și la Marea Ionică și a Tracilor, din jurul Mării Negre și Mării Egee. Din secolul III, înainte de Christos, până în secolul III al erei creștine, cucerirea romană își întinde stăpânirea asupra tuturor acestor regiuni. Două limbi de mare circulație își împărțiră atunci aceste două provincii orientale ale imperiului roman: latina, la apusul și în nordul Balcanilor, greaca în sud și în răsărit; graiurile locale fură înnăbușite, cu încetul, prin pătrunderea unui vocabular, care era al administrației și al armatei și de spiritul mării civilizații greco-romane.

Marea criză a invaziilor și a războaielor civile din secolul III, cu toate că favoriza o anumită renaștere a particularismelor unificate prin dominația romană, nu avea să modifice adânc această stare de lucruri. Năvălitorii germanici în Dacia se împăcau destul de bine cu prezența unei populații indigene: în 271, Aurelian nu a putut să retragă, din această provincie, lăsată în mâna barbarilor, decât efectivul militar al legiunilor și câțiva funcționari. Fortărețele de pe malul stâng al Dunării jură, însă, curând reocupate de trupele apărării fluviale romane, iar proximitatea Constantinopolului, noul centru al imperiului așezat la porțile Orientului, asigură atât limbii latine, cât și celei grecești, puterea și continuitatea influenței lor, prin provinciile balcanice și dunărene.

De abia pătrunderea popoarelor slave, în secolul VI, avea să aducă o schimbare adâncă unui echilibru atât de vechiu. Înaintarea lor avea să împingă, spre apus, nord și sud, populațiile romanizate ale Peninsulei Balcanice. Parte din triburile slave a rămas în Dacia, la nordul Dunării, amestecându-se cu indigenii daco-romani și contopindu-se cu imigranții de limbă romanică, veniți din sud în noua unitate a poporului român. După cum a spus foarte bine profesorul Gamillscheg la sfârșitul studiului său asupra originilor Românilor, «continuitatea Românilor pe teritoriul lor actual este deci mai puțin o continuitate de rasă, decât una de spirit. Români, cari locuiau în aceste regiuni ce constituiau patria primitivă, au devenit coloanele unui edificiu puternic, ale cărui ziduri au fost umplute cu materiale de altă natură. Forța care ține încheșat întreg edificiul este limba comună de circulație. Ultima etapă a evoluției a fost împlinită când limba de circulație a devenit limba maternă și a resturilor populațiilor care nu erau de origine romană».

Înaintarea continuă a invaziilor din nord și răsărit, din secolul III, până în secolul XIII al erei noastre (Goți, Gepizi, Huni, Avari, Bulgari, Maghiari, Pecenegi, Cumani, Tătari), cât și dominația trecătoare a tuturor acestor cuceritori succesivi au împiedicat pe Români să-și constituie state înainte de sfârșitul Evului Mediu.

La sfârșitul secolului XII, s'a format întâiu în Balcani un imperiu al Vlahilor și Bulgarilor, care deveni curând principala putere balcanică; în această epocă, elementul românesc era încă numeros și se întindea până în Tesalia și munții Rodop și putea da noului imperiu o dinastie, cea a Asăneștilor.

La nordul Dunării, organizațiile politice izolate, slavo-române, nu putură, până la urmă, să reziste înaintării maghiare în Transilvania; această provincie și-a păstrat însă tot timpul un caracter de autonomie foarte accentuat, în limitele stăpânirii coroanei Sf. Ștefan, având un voevod al său și clase privilegiate. Români nu au fost excluși definitiv din această organizație, decât la începutul sec. XIV, când noua dinastie a Angevinilor se arată mai puțin tolerantă față de creștinii de rit oriental decât fusese ramura arpadiană a regilor Ungariei.

Cauze economice și geopolitice explică construirea celor două principate: al Munteniei și al Moldovei. Primul principat se afla pe drumul negustorilor sași din Transilvania, care se îndreptau spre porturile Dunării și ale Mării Negre; celălalt s'a format de-a-lungul căilor comerciale care leagă orașele germane din Galizia cu piețele genoveze sau venețiene așezate la gurile Dunării și Nistrului.

Cu toate că trăind împărțit în mai multe state, poporul românesc a avut din vreme instinctul,

dacă nu chiar conștiința deplină a originii comune și a unității sale naturale.

Acest sentiment s'a dezvoltat în mod normal în urma războaielor pe care au trebuit să le ducă principatele aproape dela epoca întemeierii lor împotriva invaziilor asiatice, cea tătărească sau cea otomană. Unii s'au lăudat că ar fi fost singurii apărători ai creștinătății la fruntariile orientale ale Europei. Români s'au mulțumit să înfăptuiască această apărare cu prețul sângelui lor; conducătorii Românilor au avut o viziune foarte clară a rolului lor de avangardă și au acceptat toate primejdiile. Astfel Ștefan cel Mare, voevodul Moldovei, scria în 1477 Senatului venețian că cele două fortărețe la care râvneau Turcii, Chilia și Cetatea Albă, erau «toată Moldova, iar Moldova cu aceste două cetăți un zid de apărare pentru Ungaria și Polonia». Ioan de Hunedoara, regentul Ungariei și conducătorul unei adevărate cruciate, care a oprit invazia otomană sub zidurile Belgradului în 1456, mărise — după spusele unui contemporan — mai mult gloria Valahilor transilvăneni, din care se trăgea, decât pe cea a Ungurilor. Un veac și jumătate mai târziu Mihai Viteazul, voevodul Munteniei care avea să întrunească sub stăpânirea sa cele trei principate și pe sigiliul său armele Munteniei, Moldovei și Transilvaniei, scria la rândul său că Muntenia și Transilvania sunt zidurile de apărare a creștinătății împotriva Turcilor. Era vie deci conștiința unei adevărate misiuni istorice, care avea să unească în lupta comună țările locuite de Români. Când a fost recunoscută apoi și unitatea limbei și când, prin contactul cu școlile umaniste din Occident, ideea originii latine s'a afirmat mai puternic, s'au pus și temeliile unității naționale. Această tendință avea să se desvolte tot mai mult până în epoca realizării ei, cu toate vicisitudinile politice sau teritoriale.

Din acest punct de vedere este interesant de constatat contrastul între fapte și idei. Istoria țărilor românești în epoca modernă, până la începutul secolului XIX, este istoria desmembrărilor lor succesive de către imperii rivale, fără ca principiul existenței lor politice sau autonomia lor să fi fost vreodată contestate. La începutul sec. XV Principatul Munteniei pierde astfel Dobrogea, apoi fortărețele Severinului și Giurgiului și în urmă pe cea a Brăilei, care devin teritorii turcești. Moldova pierde în 1484 cetățile Chilia și Cetatea Albă și odată cu ele și accesul la mare, rămas de acum înainte în mâinile Imperiului Otoman. După 1538 Soliman I va mai răpi Moldovei cursul inferior al Nistrului până la Nord de Tighina (Bender), iar în sec. XVII Hotinul devine la rândul său fortăreață turcească. În timpul cuceririlor otomane din Europa Centrală, Banatul era administrat de pașale turcești, iar Transilvania, devenită principat autonom, a fost redusă la masivul central al munților ei; județele din apus și din nord — Oradea, Sighet — fură ocupate fie de Turci, fie de Imperiali.

În sec. XVIII principatul transilvan a fost încorporat imperiului Habsburgilor, care au făcut din Banat un ținut de colonizare pentru Sârbi și Germani și care timp de douăzeci de ani și-au întins stăpânirea și asupra Olteniei. La cealaltă extremitate a teritoriului românesc, nord-vestul Moldovei fu și el anexat imperiului austriac sub numele de Bucovina. În epoca napoleoniană, Principatele au fost considerate în mai multe rânduri ca monetă de schimb în combinațiile politice care urmăreau păcii dela Tilsit; de fapt numai Basarabia a fost despărțită de Moldova și anexată imperiului rusesc.

Și totuși tocmai în această epocă de aneziuni și de împărțiri teritoriale sentimentul unității româ-

nești s'a afirmat cu tot mai multă tărie și dreptate.

Unitatea limbii, recunoscută din veacul XVI, când sub influența Reformei s'au tradus și tipărit în românește cărțile sfinte, constituia primul element al unității românești. În urmă veni conștiința originii latine, cronicarii veacului XVII sunt pătrunși de această conștiință, iar unirea unei părți a bisericii din Transilvania cu Roma o întărește și mai mult. La sfârșitul sec. XVIII planurile de împărțire a Imperiului Otoman fac să renască idea unei unități dace, care trebuia să cuprindă cele trei principate, unite un moment de Mihai Viteazul. În secolul XIX, pe drept numit al naționalităților, tendința spre unire e tot mai vădită: scrisorile revoluționarilor dela 1848 vorbesc încă de atunci de România Mare. Diplomații întrezăresc această ipoteză, oricât de neverosimilă putea să pară în această vreme. Încă din 1857, ambasadorul Austriei la Constantinopol vedea în unirea apropiată a Moldovei și Munteniei punctul de plecare al unei evoluții care ar fi alipit, la noul Stat românesc, Bucovina, Transilvania și Banatul. Etapele realizării acestei unități, dela 1857 până la 1919, sunt prea cunoscute pentru a fi necesar să le amintim cu de-a-mănuntul. Totuși, nu este inutil să scoatem în evidență câteva puncte principale: întoarcerea la Moldova a celor trei județe din Basarabia meridională, în 1856 avea să evidențieze, pentru Marile Puteri, rolul european al României la gurile Dunării. Rezistența guvernului român față de pretențiile Rușilor din 1878, avea să accentueze sensul acestei misiuni; România a preferat să accepte o frontieră improprie, în Dobrogea, decât să renunțe de bunăvoie la drepturile ei asupra Basarabiei. Cedarea Cadrilaterului, în 1913, nu este așa dar rezultatul unei anexări arbitrare:

ea îndrepta linia defavorabilă a graniței impuse de Rusia, în 1878, și oferea României o compensație pentru elementele aromâne din Peninsula Balcanică, sustrase, astfel, pe viitor, influenței sale.

Dar tot atât de greșit ar fi să ne închipuim că revendicările României au fost în totul realizate după războiul mondial și că frontierele fixate prin Tratatul dela Trianon i-au dat satisfacție deplină. Pentru aceasta e de ajuns să se recitească memoriul prezentat de delegația română la Conferința Păcii, la 1 Februarie 1919, care constituie și astăzi cea mai bună punere la punct a chestiunii românești: «Dacă ar fi trebuit să se aplice cu absolută strictețe principiul grupului lingvistic, România ar fi trebuit să reclame, fără contestație posibilă, unirea a sute de mii de Români de limbă, de obiceiuri și de suflet, care locuiesc în grupuri compacte pe malul stâng al Nistrului și dincolo de Bug, până la Nipru.

Ea ar fi trebuit să revendice sute de mii de Români stabiliți peste Dunăre, în Serbia, între văile Timocului și Moravei, peste o sută de mii pe malul bulgăresc al Dunării, satele românești răspândite în câmpia ungară, până la Tisa și în mai multe provincii ale Imperiului Țarilor... De asemenea ar fi trebuit să-și amintească existența vechilor populații românești așezate în inima Peninsulei Balcanice».

Unitatea teritorială a României cuprinsă între hotarele naturale pe care i le-au dat de secole condițiile geografice și misiunea ei istorică la marginile Europei Orientale constituie o realitate, pe care vicisitudinile politice pot, de sigur, să o întunece în anumite momente, dar care rămâne întreagă, ca unul dintre temeiurile necesare și esențiale ale oricărei ordine europene, juste și durabile.

DACIA PREROMANĂ

Mileniul I a. Chr. n.

Odată cu marea migrație a Indo-Europenilor spre sudul, sud-vestul și sud-estul Europei din jurul anului 2000 a. Chr. n., în regiunea carpato-dunăreană se stabilesc Geto-Dacii, « cei mai viteji și mai de omenie dintre Traci », cum îi numea Herodot. Ei vor asimila aici populațiile anterioare și pe cele care în cursul veacurilor se vor abate asupra lor (Cimerieni, Sciți, Celți, etc.). Ei pot fi considerați prin urmare ca singurii autohtoni ai acestui pământ, pe care-l locuiesc în permanență din epoca bronzului până la cucerirea romană și chiar după această cucerire.

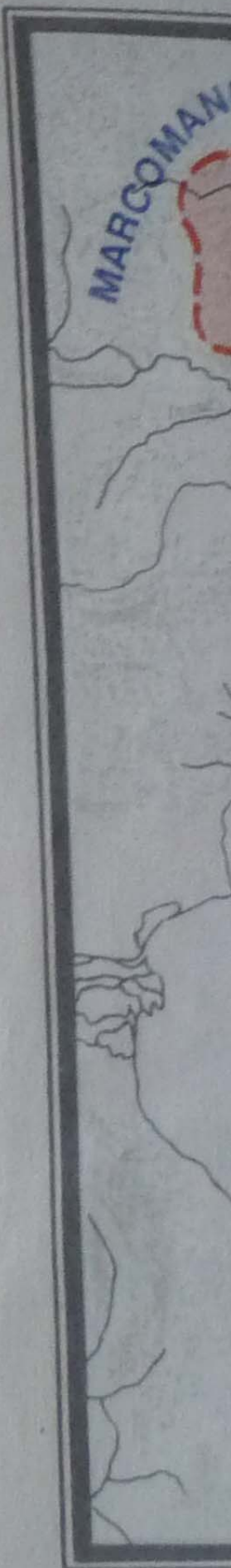
Vatra dacică permanentă cuprindea întreg teritoriul etnic românesc, nu numai în limitele lui actuale, ci și dincolo de el, până la Tisa, Bug și peste Dunăre.

Printre primii regi daci cunoaștem pe DROMICHAITES, care se opune victorios imperialismului macedonean. În sec. I a. Chr. n., regele BOEREBISTA, unificând micile regate dacice, întemeiază un mare imperiu al expansiunii dacice: din Cadrilaterul Boemiei până la munții Haemus (Balcani) și dela Dunărea panonică până la Bug. Regele dac avea sub protectoratul său și cetățile comerciale de pe țărmul Pontului Euxin (Marea Neagră).

După moartea lui Boerebista, imperiul său se desface, Dacii revenind la o serie de regate mici în cuprinsul vetrei dacice. În răsărit, neamuri străine vor rupe din această vatră fâșii între Bug și Prut.

În ultimele decenii ale primului veac d. Chr., regele DECEBAL înjgheabă un nou puternic regat dac, cu vâdite năzuinți de imperialism politic.

Cioenirea fatală dintre Daci și Romani s'a sfârșit cu ocuparea capitalei Sarmizegetusa de către împăratul Traian și transformarea Daciei în provincie romană (106), dar aceasta numai după ce Decebal reușise să scadă mult prestigiul roman, prin numeroase victorii împotriva împăratului Domițian.

DACIA PREROMANĂ
MILENIUL I a.Chr.n.

I.

II

DACIA ROMANĂ

106—271

Prin cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie imperială, **TRAIAN** a creat un bastion al romanității occidentale latine. Peste așezările dacice — așa numitele **DAVE** — se statornicesc orașe daco-romane. Poporul băștinaș al Dacilor este altoit cu sânge roman; sub asemenea auspicii ia naștere poporul român.

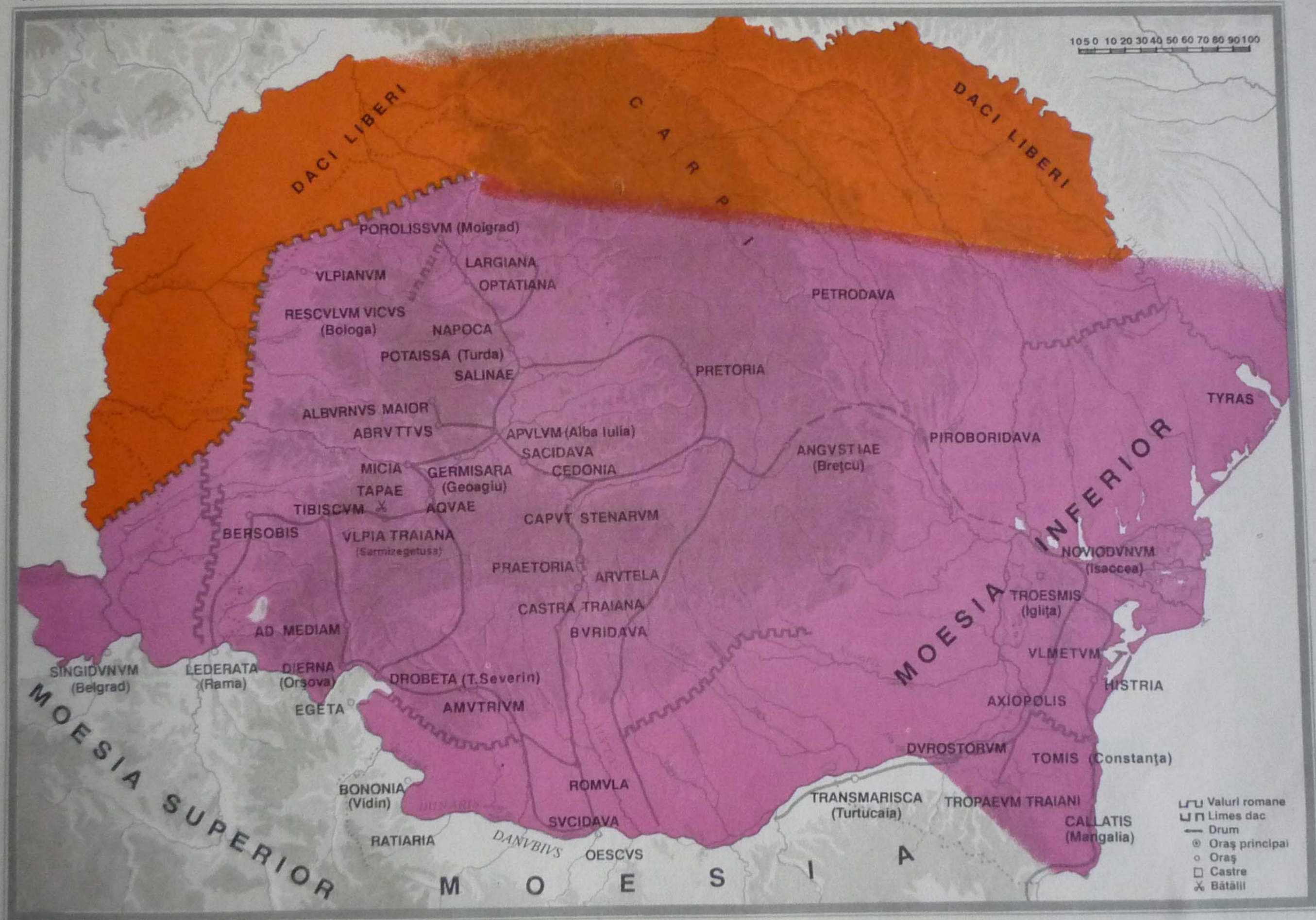
Limitele Daciei Romane le putem distinge după harta lui Ptolemeu și mărturiile scriitorului Eutropiu (Hadrianus C. VIII, 2). Ea coprindea întreaga Transilvanie, Banatul, Oltenia, o parte din Muntenia și o parte din Moldova, până dincolo de Piroboridava. De fapt autoritatea romană trecea de această limitare, stăpânind și țărmul mării până dincolo de Cetatea Albă. Dobrogea aparținea provinciei Moesia inferioară, dela sudul Dunării.

Prin mijlocirea conviețuirii daco-romane, civilizația romană a putut pătrunde și la Dacii rămași liberi (Carpi), dela nordul, vestul și estul Daciei Romane.

Drumuri romane legau orașele, iar numeroasele legiuni și valuri de apărare (limesuri) garantau frontierele. În sec. II și III, Dacia Romană ajunge la o mare prosperitate economică, fiind numită de antici « Dacia Felix ».

La anul 271, împăratul Aurelian, sub presiunea migrațiilor germanice, procedează la evacuarea armatei și administrației romane din Dacia, populația daco-romană, legată de pământul său, rămâne însă pe loc, continuă muncile sale dând din rodul lor dijmă noilor stăpânitori politici.

DACIA ROMANĂ 106-271

III

MIGRAȚIUNEA POPOARELOR GERMANICE PRIN DACIA

Sec. III—VI

Începând cu veacul al II-lea d. Chr., până în veacul al VI-lea, popoarele germanice în plină migrațiune trec prin Dacia, așezându-se vremelnic în diferite regiuni din cuprinsul ei. Astfel în răsăritul și sudul Daciei se stabilesc popoare gotice (Visigoți, Ostrogoți, Taifali, Victoali), devenind « foederati » ai Imperiului Roman. VANDALII se așează în Crișana și Banat, iar în partea de nord și nord-vest a Transilvaniei se aflau GEPIZII, care după anul 454 ocupă aproape întreaga Dacie Romană.

Dacii liberi — CARPII — se integrează procesului de formare organică a populației daco-romane; de asemeni și rămășițele Sarmaților și Roxolanilor.

Popoarele germanice realizează — se pare — o mănoasă conviețuire cu populația băștinașă daco-romană. Totdeodată ei păstrează deseori bune relații cu Imperiul Roman de răsărit, mai ales că legăturile dintre acest Imperiu și fosta provincie romană se păstrează sub toate formele, romanitatea nord-dunăreană devenind o permanență istorică.

Din pricina năvălirilor asiatice, popoarele germanice — treptat — iau drumul Imperiului Roman în plină decadentă sau a apusului Europei.

MIGRAȚIUNEA POPOARELOR GERMANICE PRIN DACIA

Sec. III-VI

III.

IV

NĂVĂLIREA BARBARILOR TURANICI ȘI SLAVI PRIN DACIA

Sec. IV—XIII

În anul 377 se produce cea mai mare, dar și cea mai cruntă dintre năvălirile asiatice, aceea a HUNILOR, care stabilindu-se în Pusta Panonică vor domina până la anul 454 — prin dese expedițiuni — toate popoarele înconjurătoare.

La 566, AVARII, ajutând pe Longobarzi împotriva Gepizilor, pătrund și în Dacia. Apoi ei se instalează în câmpia Dunării și a Tisei, înjghebând un puternic stat, care durează până la anul 796.

Începând cu secolul VI, întreg răsăritul european este cotropit de POPOARE SLAVE. Această năvălire imprimă cea mai mare influență poporului român, în plină formație organică. Totdeodată așezarea Slavilor în sudul Dunării izolează pe Românii din nordul Dunării de frații lor din Peninsula Balcanică.

La sfârșitul sec. VII, trecând prin Dobrogea și neputând fi opriți de Bizantini, BULGARII se stabilesc în sudul Dunării, fiind apoi asimilați de Slavi.

În jurul anului 900, UNGURII, veniți cu puțini ani în urmă în regiunea Ateleuz (Basarabia de sud), trecând peste Carpații Nordici, se stabilesc în Pusta Panonică, îngrozind popoarele vecine prin dese năvăliri de jaf. Abatele Regino, apoi Ricardo și alții ne-au lăsat mărturii impresionante asupra cruzimilor săvârșite de Maghiari.

Înainte de năvălirea Tătarilor dela 1241, Dacia mai cunoaște așezarea vremelnică în ținuturile ei a PECENEGILOR și CUMANILOR.

NĂVĂLIRILE BARBARILOR PRIN DACIA

Sec. IV-XIII

IV.

DUCATE ȘI VOEVODATE TRANSILVANE

Sec. X—XIII

Harta reprezintă pătrunderea autorității Regatului Ungar în regiunea interioară a Daciei vechi (după Karacsonyi). Pentru Maghiari — recent așezați în Pusta Panonică — această regiune era o «Țară de dincolo de păduri», pe care cronicile și documentele medievale o numesc «Terra Ultrasilvana» (Transilvania). De fapt Ungurii n'au întreprins o cucerire etnică a Transilvaniei, ci au introdus numai o autoritate cu caracter medieval, care a fost instaurată de nobili puțini la număr într'un răstimp de 200—300 ani. Ungurii au pătruns prin singura regiune lipsită de mlaștini din câmpia Tisei: Hajdu.

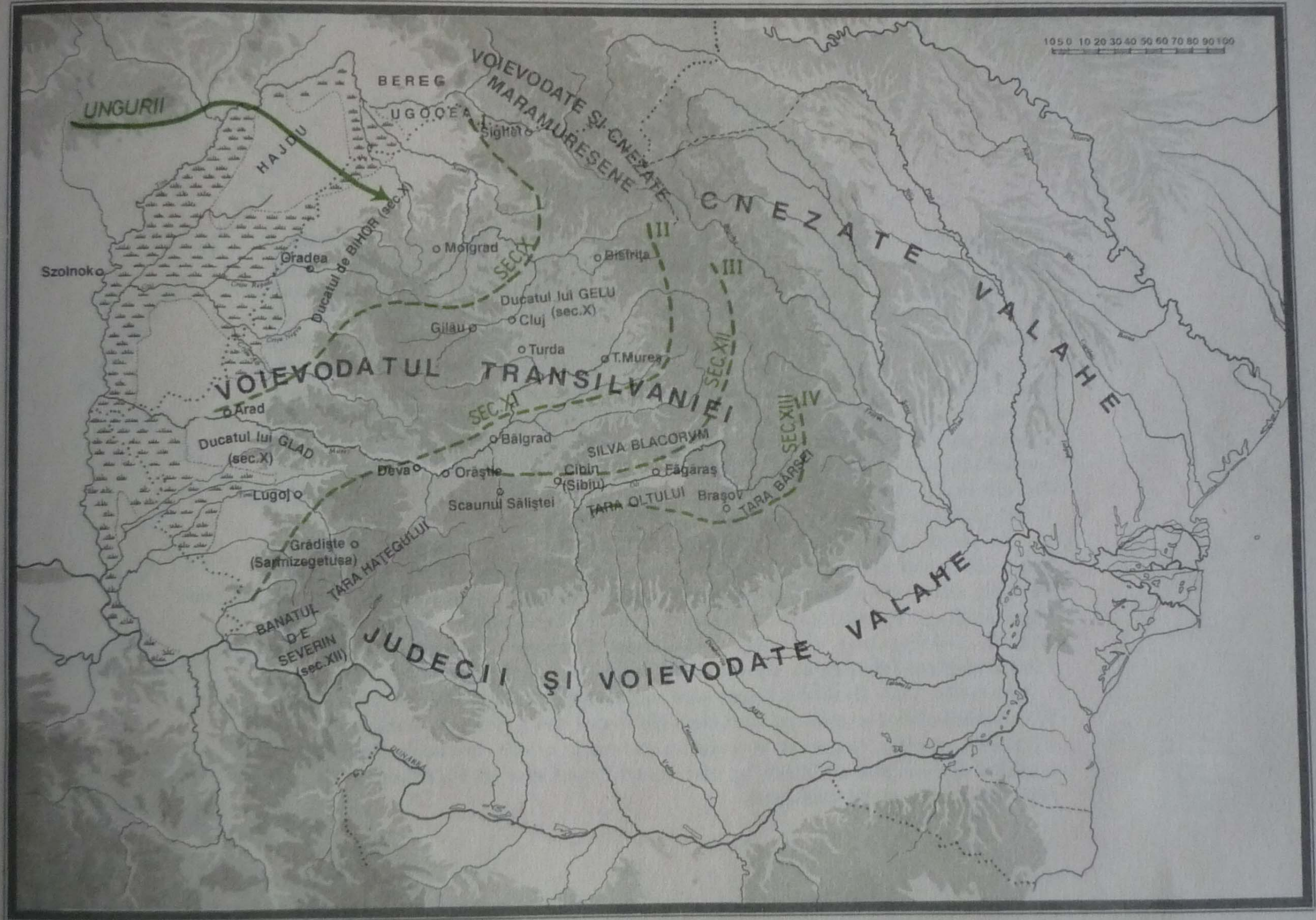
În secolul XII, între Orăștie-Sibiu-Sighișoara-Brașov și la Bistrița, au fost colonizați Sașii: în estul Transilvaniei, către izvoarele Mureșului, Oltului și Târnavelor au fost colonizați Secuii.

Atât nobilimea maghiară, cât și coloniștii, prin acte de autoritate regală, s'au strecurat în teritoriul locuit de o populație autohtonă română, cu îndeletniciri agrare, organizată în regiuni politico-administrative, numite Cnezate și Voevodate și pe care cronicile contemporane le numeau «Ducate». Anonymus amintește rezistența opusă Ungurilor, și mai cu seamă a lui Gelu «Ducele ultrasilvan», care stăpâna Câmpia Transilvană. Iar biografia misionarului creștin printre Unguri, «Vita sancti Gerardi» din veacul XI, vorbește lămurit despre Banat ca despre Țara lui Ahtum, cu așezăminte religioase ortodoxe și cu organizațiuni politice în stare a se împotrivi Regelui Ștefan cel Sfânt.

Și după instaurarea autorității Regatului Maghiar în Transilvania, instituția Voevodatului se menține. Documentele pomenesc dela începutul secolului XII pe Voevozii autonomi ai Transilvaniei, iar istoriografia critică admite legătura între Voevozii amintiți în documente și «Ducii» români amintiți în cronică lui Anonymus.

DUCATE ȘI VOIEVODATE TRANSILVANE

Sec.X - XIII

VOEVODATUL TRANSILVANIEI SUB SUZERANITATEA
REGATULUI UNGAR

Sec. XII—XVI

Voevodatul Transilvaniei, ca și cel al Maramureșului n'au putut niciodată fi corpuri asimilate deplin în organismul regatului ungar. La 1103—1113, Voevod al Transilvaniei este Mercurius, care apare astfel în documentele Regelui Coloman.

Voevozii Transilvaniei păstrau dreptul de stăpânire asupra pământului lor, cât și dreptul de judecată și conducere a oștirii. Transilvania rămâne integrată spațiului etnic românesc. Orașele comerciale înființate de acei « hospites regii », cari erau Sașii, găseau debușuri în Țara Românească și Moldova și prin ele către orașele italiene dela Marea Neagră. Astfel că precum Ungaria era orientată către apus, Transilvania păstrează o permanentă gravitare spre răsărit. Pe de altă parte și voevozii români din sudul și răsăritul Carpaților exercitau o puternică influență asupra Transilvaniei, căci posedau aci întinse domenii (feude): Amlașul și Făgărașul, Ciceul și Cetatea de Baltă, Geoagiul și Vințul etc.

În secolii XIII și XIV, Voevodatul Transilvaniei are deseori misiunea de a apăra creștinătatea de invazia Tătarilor, așa precum în secolul XV în luptele contra Turcilor, alături de celelalte principate locuite de Români, a putut să îndeplinească importantul rol de apărătoare a Europei creștine. Acest rol l-a împlinit cu atâta isbândă, încât pe drept i s'a dat Voevodatului Transilvan în documentele medievale semnificativul titlu de « propugnaculum totius christianitatis ».

Voevodul Ioan Huniade, despre care contemporanul Papă Pius (Aeneas Silvius Piccolomini) afirmă că prin eroismul său a sporit mai mult gloria Românilor din care s'a născut, decât a Ungurilor pe care i-a guvernat, a scris în istoria Transilvaniei o pagină din cele mai strălucite, pe care însuși Papa Calist III l-a consacrat ea « cel mai viteaz atlet al lui Christos ».

VII

PRINCIPATUL TRANSILVANIEI SUB SUZERANITATE OTOMANĂ

1542—1600—1688

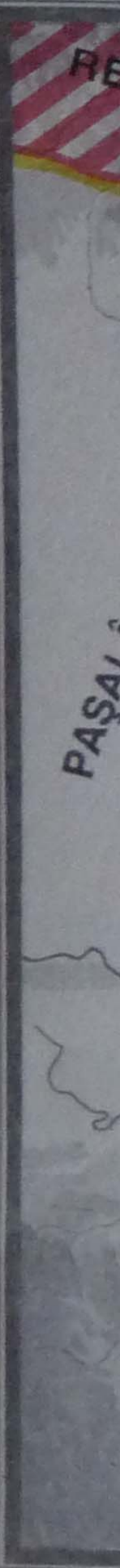
După înfrângerea armatelor ungurești la Mohács (1526), Turcii transformă centrul regatului ungar în pașalâc, iar părțile nord-vestice ajung sub stăpânirea habsburgică.

Transilvania continuă să-și păstreze autonomia, și în urma păcii dela Oradea (1538) obține nu numai o independență totală față de regatul ungar, ci și anexarea Maramureșului și a « părților » ce se întindeau din Carpații Apuseni către Tisa.

Transilvania devine Principat, iar principele ei primește firmanul de domnie dela Sultanul imperiului otoman, ca dela suzeranul statului transilvan. Astfel că în veacurile XVI și XVII toate trei principatele locuite de Români — Transilvania, Muntenia și Moldova — pe lângă tradiționala unitate etnică, economică și spirituală aveau acum și acelaș regim politic.

În secolul XVII, principatul Transilvaniei este un stat cu rol însemnat în combinațiile diplomației europene, participând și la câteva faze importante ale războiului de 30 ani. După eșecul Turcilor în fața Vienei (1683), conducătorii Transilvaniei, prin declarația dela Sibiu (1688), se desfac din vechile lor legături cu Poarta otomană, acceptând — sub presiunea trupelor de ocupație ale imperialilor — supremația austriacă.

VII.

VIII

ȚARA ROMÂNEASCĂ

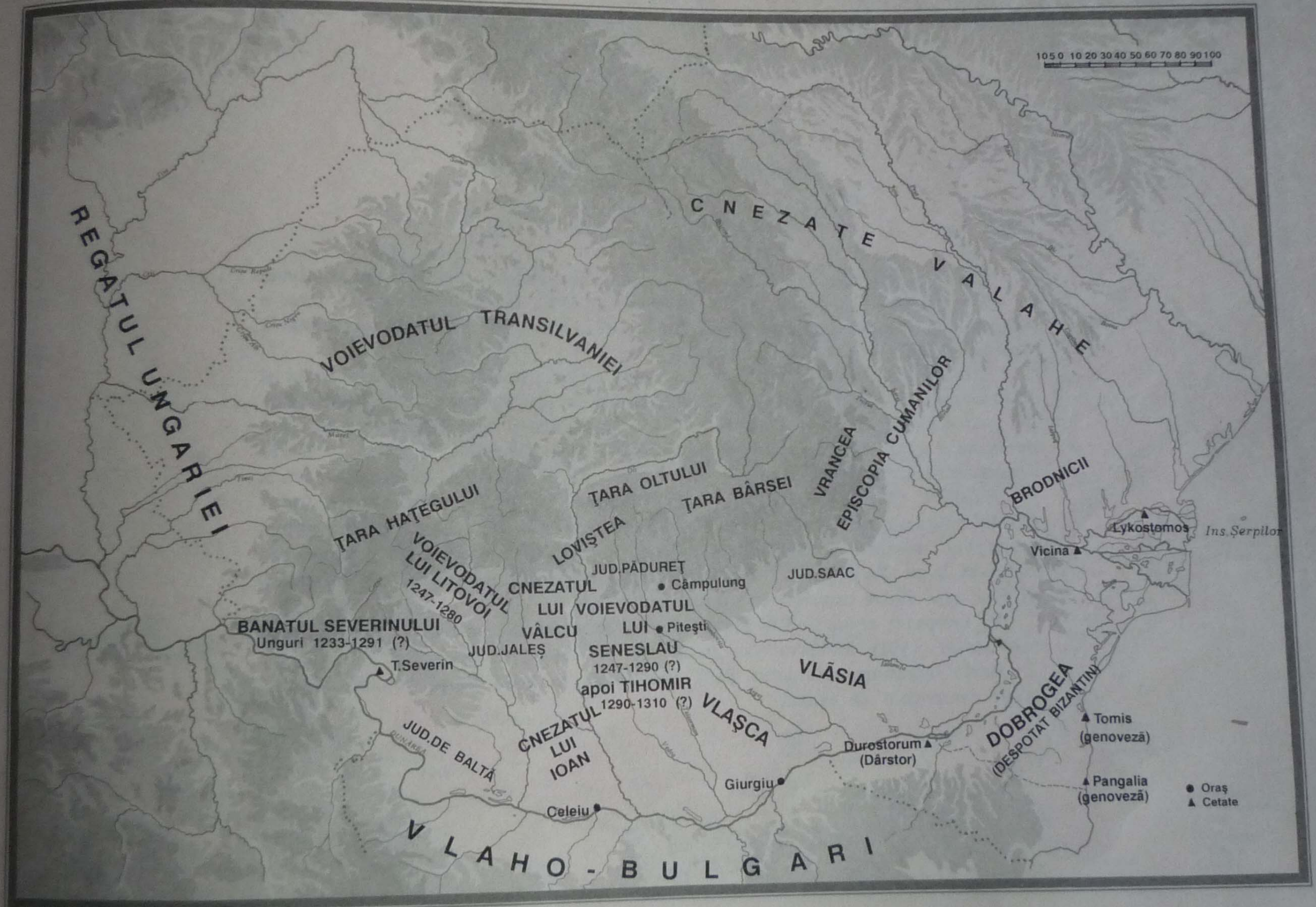
Sec. XIII

Românii din Muntenia, ca și aceia din Transilvania, Moldova sau cei sud-dunăreni, pe toată durata năvălirilor barbare și-au păstrat și existența politică, în organizațiuni cu caracter local — pe văile râurilor, în depresiunile munților, în păduri și chiar la câmpie — și care erau numite JUDECII, CNEZATE sau VOEVODATE.

Trei autori bizantini (Skylitzes, Kedrenos, Zonara) dau informațiuni privitoare la un episcop Ierotei, care după ce a primit hirotonirea dela Patriarhul Teofilacht din Constantinopol (950) a propovedit cu succes evanghelia în părțile locuite de Români. Iar un document papal din 1234, către Episcopul Cumanilor, amintește de « pseudo-episcopii » Valahilor, ceea ce înseamnă că biserica românească avea în acea vreme ierarhia organizată și vlădiei proprii, a căror influență spirituală s'a resimțit și asupra elementelor de colonizațiune recentă.

După năvălirea Tătarilor din 1241, organizațiile politico-administrative românești au mai mult de suferit. Totuși în Țara Românească documentele vremii amintesc o seamă de enezate și voevodate. Astfel în diploma regelui ungar Bela IV — dată cavalerilor Ioaniți — sunt amintite enezatele lui Ioan și Vâlcu în Romanați și Vâlcea, voevodatul lui Litovoi — care se întindea în Țara Hațegului, de-a-lungul Jiului până în Gorj — și apoi cel mai mare, acela al lui Seneslau, care-și avea stăpânirea în regiunea Argeșului, Muscelului și a Dâmboviței de azi.

Litovoi poartă un războiu greu cu Regele Ungariei, iar Basarab, urmașul lui Seneslau, va realiza unitatea politică a Marelui Voievodat al Țării Românești.

IX

VOEVODATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Sec. XIV și XV

La începutul secolului XIV, toate micile organizațiuni politice din Muntenia se aflau reunite sub conducerea lui Basarab. În 1330, Basarab are de înfruntat o campanie a Regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou, pe care-l bate cumplit la Posada (detalii: « Cronicon pictum »).

Urmașii lui BASARAB întind stăpânirea noului Stat și asupra Amlașului și Făgărașului, două ducate românești din Transilvania, și cucerește dela Tătari părțile sudice ale Moldovei — Basarabia. Astfel că Muntenia se întindea — după cum ne spune și cronicarul bizantin Kalkondilas — « dela Transilvania, până la Marea Neagră, d'adreepta având Dunărea până la țărmul Mării, iar la stânga Moldova ».

MIRCEA CEL MARE (1386—1418) stăpânește și Dobrogea cu cetatea Durostorum, pe care o moștenește dela despotul bizantin, Dobrotici. Acest Voevod român a îndeplinit misiunea creștină și românească de a fi oprit câtva timp expansiunea turcească la nordul Dunării. Cronicarul Leuclavius îl numește « cel mai viteaz și cel mai ager dintre principii creștini ».

La începutul veacului XV, Mircea pierde Dobrogea, pe care o iau Turcii. După moartea lui (1421), Moldova reia posesiunile ce-i aparținuseră.

Harta reprezintă întinderea Țării Românești în acest timp, precum și drumurile comerciale ale epocii.

VOIEVODATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Sec.XIV - XV

EPOCA LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN 1386-1418

bizantină 1360
 Dobrotici 1360-1380
 genoveză 1380-1403
 munteană 1403-1465

- Drumuri
- ⊙ Oraș principal
- Oraș
- ⊕ Mănăstire
- ▲ Cetate
- ✕ Bătălii

X

VOEVODATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Sec. XVI

În secolul XVI, Turcii reușese să smulgă din teritoriul Țării Românești cetățile de pe malul stâng al Dunării, constituind așa numitele « raiale »: Turnu, Giurgiu. La 1540, ei pun stăpânire și pe cetatea Brăilei cu ținutul înconjurător.

Domnii Munteniei, ca și ai Moldovei, își sporesc posesiunile din Transilvania (Geoagiul de Jos, Vinț, Vurpăr); legăturile comerciale cu acest principat locuit tot de Români se intensifică.

După domniile rodnice ale lui RADU CEL MARE (1496—1508) și NEAGOE BASARAB (1512—1521), apoi după încercarea eroică a lui RADU DELA AFUMAȚI (1521—1529) situația politică a voevodatului devine pendentă de Turci, cari au de primit un tribut ce va crește treptat, odată cu dese schimbări de Domni, înlesnite de Poarta otomană.

Nesiguranța graniței dela Dunăre, și prea dese schimbări în seaunul domniei, a mărit considerabil numărul boierilor pribegi și domnilor mazili, care-și caută adăpost în cuprinsul Transilvaniei.

VOIEVODATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI Sec.XVI

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

TRANSILVANIA
MOLDOVEI

IMPERIUL OTOMAN
RĂZBOIUL ȘI CETĂȚII ALBE
AN DOBROGEA

- Drumuri
- ⊙ Oraș principal
- Oraș
- ⊕ Mănăstire
- ▲ Cetate
- ✕ Bătăli

XI

M O L D O V A

Înainte de 1359

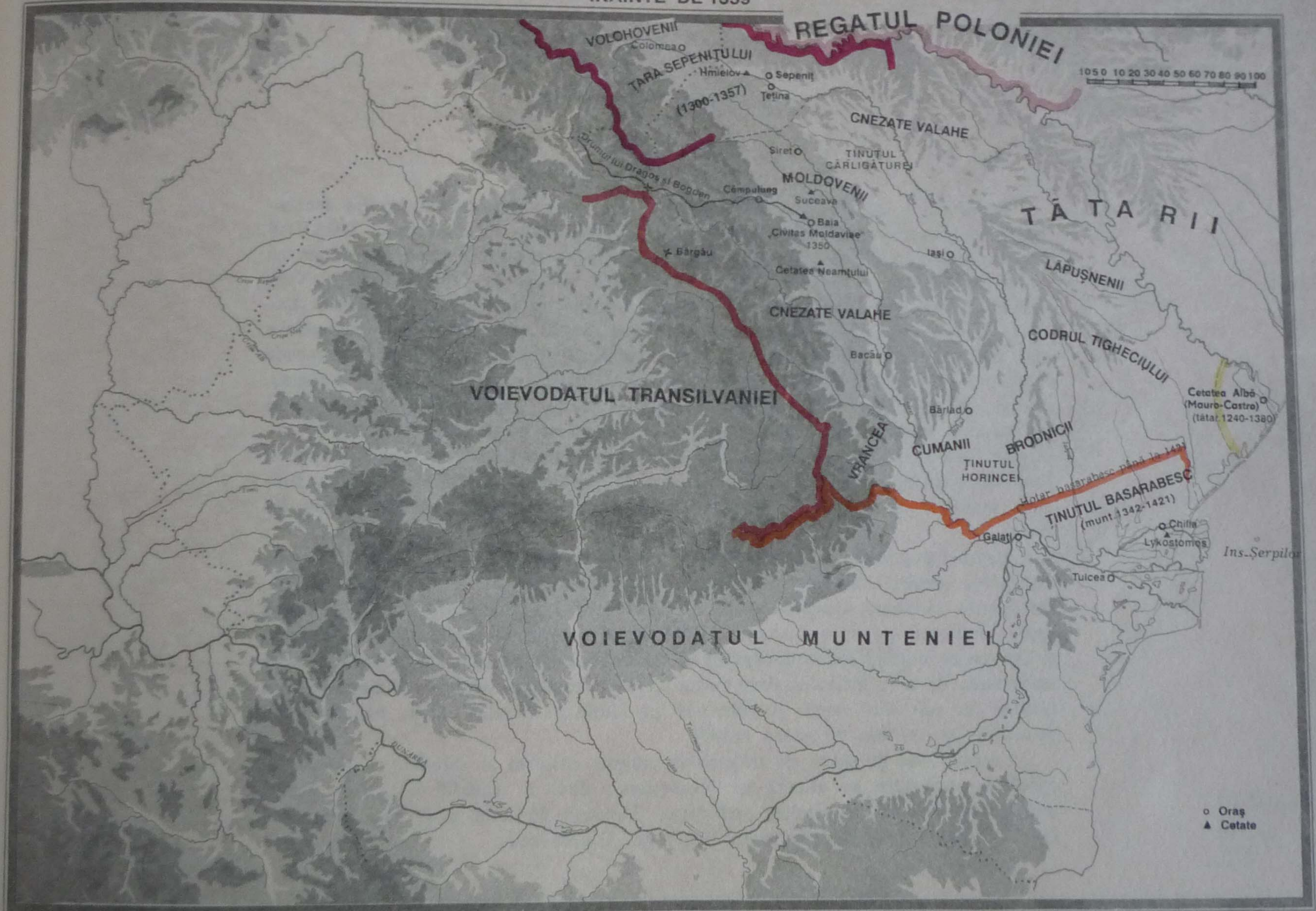
În Moldova, înainte întemeierii sale ca stat, au existat de asemeni organizațiuni politico-administrative românești, în Vrancea, Câmpulung, pe văile râurilor mari — unde isvoarele pomenesc așa numiții Brodnici, sau în codrii mari dintre Prut și Nistru — codrul Tigheciului.

O circulație economică, cu eșire la mare prin Cetatea Albă și Chilia, asigura prosperitatea acestor formațiuni politice.

În nordul Moldovei, în prima jumătate a veacului XIV, ia ființă așa numita «Țara Sepenișului», iar dincolo de această «Țară» sunt amintiți Volohovenii (Vlah-Voloh).

Existau și așezări orășenești. Baia, încă dela începutul secolului XIV, era numită «Civitas Moldaviae».

MOLDOVA
ÎNAINTE DE 1359

VOEVODATUL MOLDOVEI

1359—1538

Până către mijlocul secolului XIV, Tătarii aveau sub autoritatea lor formațiunile politice românești din Moldova. În 1343, Voevodul maramureșan DRAGOȘ — în înțelegere cu Regele Ludovic de Anjou — trece munții și după ce alungă pe Tătari înființează un Stat Moldav, având capitala la Baia. La 1359, BOGDAN, Voevod de Maramureș și potrivit neînduplecat (« Notorius infidelis ») al Regelui Ludovic, trece în Moldova și îndepărtând pe urmașii lui Dragoș reușește să întemeieze stat independent și dinastie nouă. Urmașii lui Bogdan, MUȘATINII, întind repede frontierele, integrând noului Stat toate formațiunile românești dintre Ceremuș, Nistru, Carpații Răsăriteni, Milcov, Dunăre și Marea Neagră. Voevozii Moldovei se intitulau « Domni atotstăpânitori dela munte până la țărmlul mării ».

În 1388, PETRU MUȘAT împrumută pe Regele Poloniei cu 3.000 galbeni primind ca zălog provincia Pocuția. Această provincie va aparține mult timp Moldovei pentru a cărei stăpânire moldoveană au urmat frecvente tratative cu Regatul Polon.

Domnia pașnică a lui ALEXANDRU CEL BUN (1400—1432) a așternut temelie definitivei așezări a Moldovei, necesară timpurilor grele prin care avea să treacă. Iar domnia glorioasă a nepotului său ȘTEFAN CEL MARE (1457—1504), pe lângă sporul teritorial pe care l-a adus Moldovei prin feudele sale transilvane (Ciceul și Cetatea de Baltă), dar a îndeplinit și un rol important chiar în paginile istoriei universale, de a fi întârziat timp de un sfert de veac expansiunea otomană. Turcii reușese în cele din urmă să pătrundă în Chilia și Cetatea Albă, transformând ținuturile lor în raia turcească (1484).

Aceasta este și epoca de important progres cultural și artistic. O adevărată epocă de renaștere se afirmă în jumătatea a doua a veacului XV. Tot atunci, numeroase drumuri comerciale străbăteau Moldova în lung și în lat, legând în special Polonia de țărmurile Mării Negre (E. Diaconescu).

VOIEVODATUL MOLDOVEI

1359 - 1538

EPOCA LUI ȘTEFAN CEL MARE 1457-1504

XIII

VOEVODATUL MOLDOVEI

1538—1600

Urmașii lui Ștefan cel Mare, fiul său BOGDAN (1504—1517) și nepotul său ȘTEFĂNIȚĂ (1517—1527), continuă politica gloriosului Domn. În fața ofensivei turcești, care a culminat cu ocuparea Ungariei, în urma bătăliei dela Mohács (1526), Moldova rămâne întreagă, păstrându-și prestigiul, care-i asigura dezvoltarea ca stat.

La 1538, Soliman Magnificul întreprinde o campanie de represalii împotriva Voevodului moldovean PETRU RAREȘ (1527—1538), care prin alianța ce o făcuse cu Ferdinand de Habsburg amenința flancul drept al frontului de expansiune otomană. În urma acestui fapt, sud-estul Moldovei (Bugeacul) este ocupat de Turci, împreună cu Cetatea Tighinei (Bender). De aci înainte, Turcii vor putea ține Voevodatul Moldovei sub directă lor influență politică.

Ciceul și Cetatea de Baltă din Transilvania rămân sub stăpânirea Domnilor moldoveni până la ALEXANDRU LĂPUȘNEANU (1553—1561).

IOAN VODĂ CEL CUMPLIT (1572—1574) face ultima încercare din acest veac de a readuce Moldova pe linia unei perfecte independențe.

VOIEVODATUL MOLDOVEI 1538 - 1600

PRINCIPATELE ROMÂNE SUB MIHAI VITEAZUL

1600

La 1593, MIHAI este confirmat de Poarta Otomană Domn al Țării Românești. Politica antiturcească a Habsburgilor înjghebează o « Ligă sfântă ». Mihai se aliază cu Rudolf II și începe ofensiva împotriva Turcilor, printr'o campanie asupra cetăților dela Dunăre. Faptul a atras imediat reacțiunea turcească. Aceasta s'a manifestat prin trimiterea unei numeroase armate, comandate de Sinan Pașa. Lupta a avut loc la Călugăreni la 1595, fiind câștigată de Mihai.

În Transilvania, în locul Principelui Sigismund, aliat Habsburgilor, vine cardinalul Andrei Batori, care caută o reorientare către Turci. Astfel că Mihai, izolat de imperiali, purcede la ocuparea Transilvaniei (Octombrie 1599). De aci trece în Moldova, unde este ales și principe al ei (1600). La acea vreme se găsea acolo, ca Voevod, Ieremia Movilă, omul Polonilor și prieten al Turcilor.

În felul acesta, în limitele aproximative ale Daciei de odinioară, pe temelile etnice, lingvistice, economice și spirituale ale poporului român, se realizează unitatea politică a celor trei Principate locuite de Români. Această unire constituie și afirmarea victorioasă a ideii politice creștine, împotriva sistemului politic turcesc.

Asasinarea lui Mihai pe câmpia Turdei (1601) este în multe privințe asemănătoare cu aceea a lui Wallenstein. Personalitatea lui covârșitoare a impresionat atât de mult pe contemporani, încât un italian s'a simțit îndemnat să-l compare cu Alexandru Macedon, iar doi cronicari maghiari din Transilvania (Samosközy și Gaspar Bojtinus) l-au asemănat cu Hanibal, numindu-l « Hanibal Valachus ».

Unirea acestor trei țărișoare făurită de Mihai va lumina ca un stâlp de foc căile dezvoltării istorice ale neamului românesc până în ziua de 1 Decembrie 1918, când în baza principiului de autodeterminare ea a putut fi realizată din nou.

PRINCIPATELE ROMÂNE SUB MIHAI VITEAZUL

1600

ȚARA ROMÂNEASCĂ

1601—1718

Urmașii lui Mihai Viteazul au căutat să mențină directivele politice sale. În deosebi RADU ȘERBAN (1602—1611), care a devenit victimă a politice sale alături de creștini, și MATEI BASARAB (1633—1654), a cărei bărbăție și înțelepciune politică se impusese așa de mult popoarelor creștine de sub stăpânirea otomană, încât aceștia făuriseră proiectul de a-l proclama Domn al Răsăritului. Prin legăturile sale de alianță cu Rakotzeștii a intervenit adeseori în viața politică a Transilvaniei și a exercitat o permanentă influență asupra vieții culturale, bisericesti și economice a Românilor din această țară.

ȘERBAN CANTACUZINO (1678—1688) a continuat bunele legături cu Transilvania, intervenind în deosebi în sprijinul maltratatului mitropolit român Sava Brancovici-Brâncoveanu.

Lui CONSTANTIN BRÂNCOVEANU (1688—1714), deși i s'a desfășurat domnia în împrejurări foarte dificile de politică externă, i-a reușit totuși nu numai să mențină legăturile cu Transilvania, ci chiar să sporească proprietățile sale prin moșii cumpărate în regiunile sudice ale acestei țări. Când a simțit că politica habsburgică e pe cale de a sfărâma unitatea sufletească a Românilor din Transilvania, n'a pregetat a interveni la împăratul Leopold pentru atenuarea acestei tendințe agresive. Marele Domn martir al ortodoxismului românesc, Constantin Brâncoveanu, are meritul de a fi salvat printr'o prudentă politică de echilibru însăși ființa statului român al Munteniei.

Harta arată împărțirea administrativă a Țării Românești în secolul XVII.

ȚARA ROMÂNEASCĂ 1601 - 1718

XVI

PRINCIPATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

(Muntenia)

1716—1718—1739

Suzeranul din Constantinopol, pierzându-și încrederea în elementele de conducere răsărite din pământul și sângele neamului românesc, a încredințat cârma țării unor agenți ai săi, recrutați de printre locuitorii greci ai suburbiului constantinopolitan, cunoscut sub numele de Fanar. De aceea cărmuitorilor vremelnici din cursul acestei epoci li s'a dat numirea de Domni Fanarioți.

Pe timpul primului Domn fanariot, NICOLAE MAVROCORDAT (1716), Austria reușește să pătrundă cu trupele sale în Oltenia, după ce luase în stăpânire Banatul. Prin pacea dela POJAREVĂȚ (1718), Austria rămâne stăpână și asupra Banatului și asupra Olteniei. Guvernator al Olteniei este numit GHEORGHE, fiul Principelui Șerban Cantacuzino.

Oltenia a stat sub administrația austriacă până în anul 1739, când, după un nou războiu austro-turc, Turcii sunt învingători și prin pacea dela BELGRAD, Oltenia este restituită Țării Românești.

Așa dar, în epoca fanariotă — la începutul ei — Principatul Munteniei a fost redus — deși numai pentru 21 ani — la minimum de întindere teritorială.

PRINCIPATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI (MUNTENIA) 1716 - 1718 - 1739

ÎN EPOCA FANARIOTĂ

XVII

PRINCIPATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

1739—1859

Din punct de vedere social și politic, domnia fanariotă, atât în Muntenia cât și în Moldova, a însemnat o epocă de decadentă. Printre familiile grecești trimise de Poarta Otomană și recrutate dintre înalții demnitari ai cartierului Fanar domnia Munteniei a avut însă și principii de origine etnică română.

Veacul al XIX-lea a însemnat pentru Muntenia redeșteptarea națională care s'a manifestat accentuat întâi pe planul cultural, pentru ca mișcările politice să ducă spre realizarea unirii celor două principate, Muntenia și Moldova.

1821, revoluția lui Tudor Vladimirescu, are ca primă consecință desemnarea de către Poarta Otomană a Domniilor naționale.

Prin tratatul dela ADRIANOPOL (1829), Muntenia recapătă Turnu, Giurgiu și Brăila, care fuseseră ocupate de către Turci începând din veacul XV-lea și transformate în rajale. De asemeni se obține libertatea navigației pe Dunăre.

PRINCIPATUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI 1739 - 1859

XVIII

PRINCIPATUL MOLDOVEI

1601—1775

Tributară Turcilor, suferind și amestecul des al Poloniei, Moldova în secolul XVII cunoaște totuși câteva momente de prosperitate. Influența grecească începe să se accentueze, pricinuind nemulțumiri populației din ce în ce mai sărăcite în urma creșterii excesive a latifundiilor.

Începând în secolul XVIII, Moldova este condusă de Fanarioți. Situat între imperialismele austriac, rusesc și turcesc, Principatul Român va suferi însemnate pierderi teritoriale. Până la 1775, întinderea Moldovei a rămas aceeași, pierzând numai orașul Reni (1622) și cetatea Hotinului cu ținutul înconjurător (1712).

Tendențele de penetrațiune în Transilvania n'au lipsit nici Domnilor moldoveni din veacul XVII. E cunoscută o scrisoare a lui VASILE LUPU (1634—1653) către Sultan, căruia îi descoperea proiectul său de a pătrunde cu trupe moldovene în Transilvania, ca sprijinit și pe ajutorul populației românești din această țară să poată detrona pe Gheorghe Rakokzy I, luându-i locul. De asemeni unul dintre urmașii lui, GHEORGHE DUCA (1683—1685), care stăpânise câtva timp și Ucraina ca Hatman al ei, se muncea cu gândul de a trece el însuși la cârma Transilvaniei, lăsând urmași de ai săi la conducerea Moldovei și Ucrainei.

În tendințele lui de stăpânire pan-ortodoxă, Vasile Lupu înțelege să exercite o astfel de influență asupra principelui transilvan, încât acesta cu prilejul unei vacanțe a mitropoliei din Alba Iulia a preferat să institue în scaunul vacant pe candidatul provenit din vestita mănăstire moldoveană a Putnei, pe Ilie Iorest, abandonând candidatura lui Meletie Macedoneanul, care fusese recomandat de Matei Basarab.

Harta reprezintă Principatul Moldovei cu împărțirea administrativă din acea epocă, așa cum le redă în harta sa eruditul principe DIMITRIE CANTEMIR (1709—1711).

PRINCIPATUL MOLDOVEI

1775—1812

În urma unui războiu ruso-ture început la 1768, armatele Caterinei II ocupă Principatele Române și pătrund chiar în Baleani. Austria, care nu vedea cu ochi buni înaintarea rusească, intervine, determinând pacea care are loc la CUCIUC CAINARGI (1774). Pentru intervenția sa, Austria cere Imperiului Otoman « o rectificare de frontieră » în sudul Galiției. În urma conruperii dregătorilor otomani, trupele austriace ocupă un întreg ținut din nordul Moldovei care a fost încă de atunci numit BUCOVINA. Astfel, pământul moldovenesc, presărat cu cele mai scumpe amintiri ale istoriei Moldovei, cu Suceava, cu primele ctitorii voevodale, Putna, Sucevița, Dragomirna, cu mormântul lui Ștefan Vodă, trece fără nicio justificare sub stăpânire străină. Protestele boierilor moldoveni și ale principelui GRIGORE GHICA (1774—1777) rămân zadarnice, iar principele plătește cu capul această împotrivire.

Moldova de Miazănoapte capătă un nume plăsmuit, Bucovina-Țara Fagilor, nume fără nicio justificare istorică.

Bucovina va rămâne sub stăpânirea Austriei sub forma unui ducat până la anul 1918, când pe baza dreptului de autodeterminare a popoarelor cere alipirea la Regatul României.

PRINCIPATUL MOLDOVEI 1775 - 1812

ÎN EPOCA FANARIOTĂ

PRINCIPATUL MOLDOVEI

1812—1856

După pierderea Bucovinei, Moldova suferă o nouă amputare în 1812.

Situația Moldovei devine din ce în ce mai grea. Când un nou războiu între Ruși și Turci începe la 1806, Rușii cer pur și simplu anexarea Principatelor Române. Tot atunci raialele turcești din Moldova încetează de a mai ființa, teritoriile lor fiind alipite Moldovei. Timp de șase ani, Moldova apare întregită — mai puțin « Bucovina » — ca pe vremea glorioșilor ei Domnitori din secolul XV și XVI.

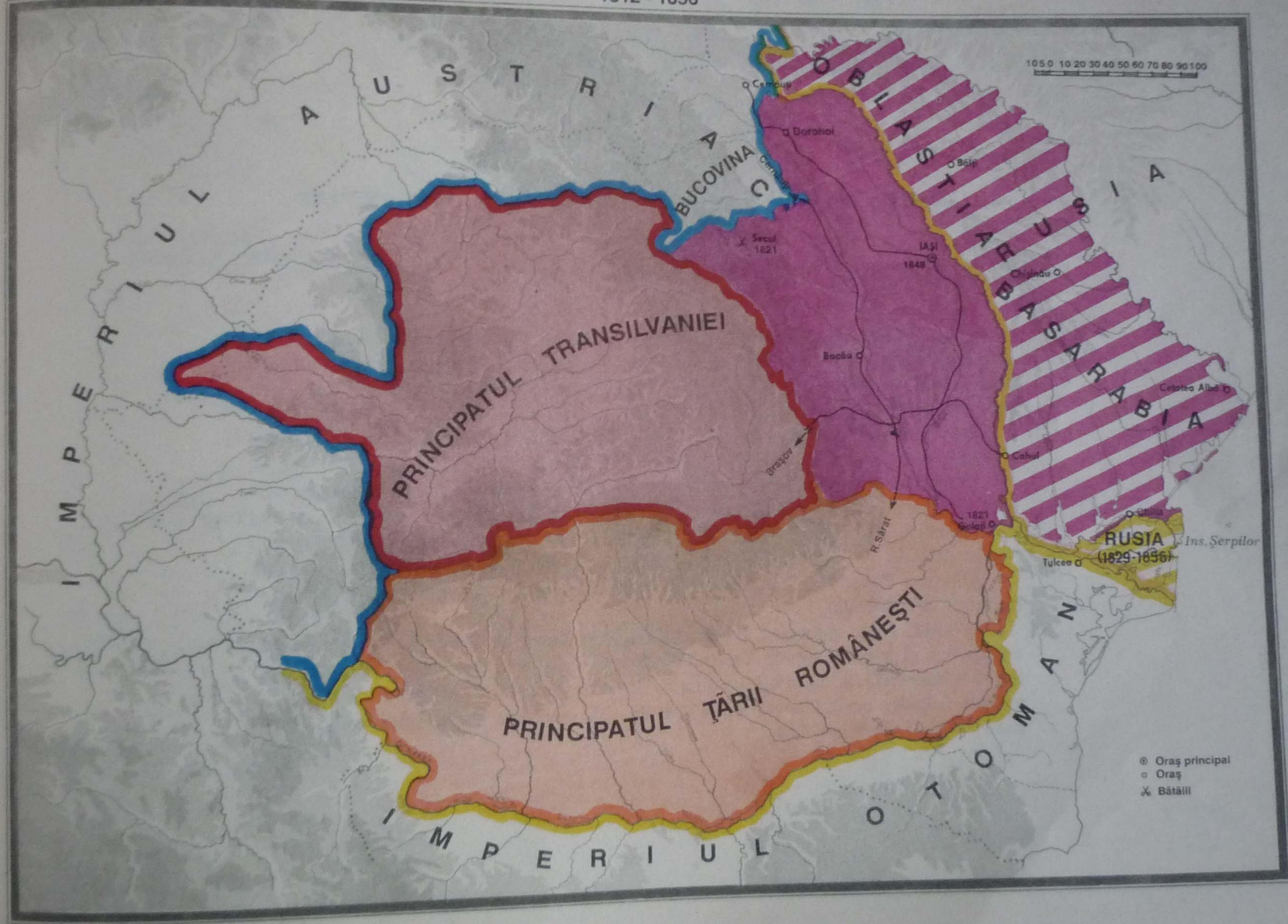
Intervine însă Napoleon I, care în 1812 întreprinde campania sa în Rusia. Rușii se grăbesc să încheie pacea, ne mai cerând decât ținutul moldovenesc dintre Prut și Nistru, după ce mai înainte pretinseseră dela Turci Moldova până la Siret. Turcia acceptă — din nou fiind indusă în eroare — oferta de pace a Țarului Alexandru I, prin pacea dela BUCUREȘTI (1812), deși nu avea dreptul de a face această cedare de teritoriu.

Ținutul acesta moldovenesc primește numele de BASARABIA, nume pe care din vechime îl purta numai sudul acestei provincii, adică Bugeacul, după numele familiei domnitoare a Țării Românești, Basarabii, care o cuceriseră în 1342.

Prin pacea dela ADRIANOPOL (1829), care aduce desființarea raialelor din Muntenia, Rusia își prelungește stăpânirea Basarabiei și asupra Deltei Dunării.

Până la 1856 Moldova va rămâne cu limitele impuse de aceste pierderi. Cași în Țara Românească, și în Moldova, tot în epoca Fanariotă — aici la sfârșitul ei — Principatul ajunge la minimum de întindere. Consecința revoluției grecești a Etereștilor — ca represalii din partea Turcilor — pune sfârșit Domniilor Fanariote în Moldova, simultan cu revoluția națională a lui Tudor — cu aceleași urmări — din Muntenia.

PRINCIPATUL MOLDOVEI 1812 - 1856

**MARELE PRINCIPAT AL TRANSILVANIEI SUB SUZERANITATE
HABSBURGICĂ**

1688—1691—1867

Prin victorioasele campanii austriace dela sfârșitul secolului XVII, Ungaria este liberată de sub Turci. La 1688, Principatul Transilvaniei renunță la suzeranitatea otomană în favoarea celei habsburgice. Faptul este recunoscut de Turci după pacea dela CARLOVĂȚ (1699).

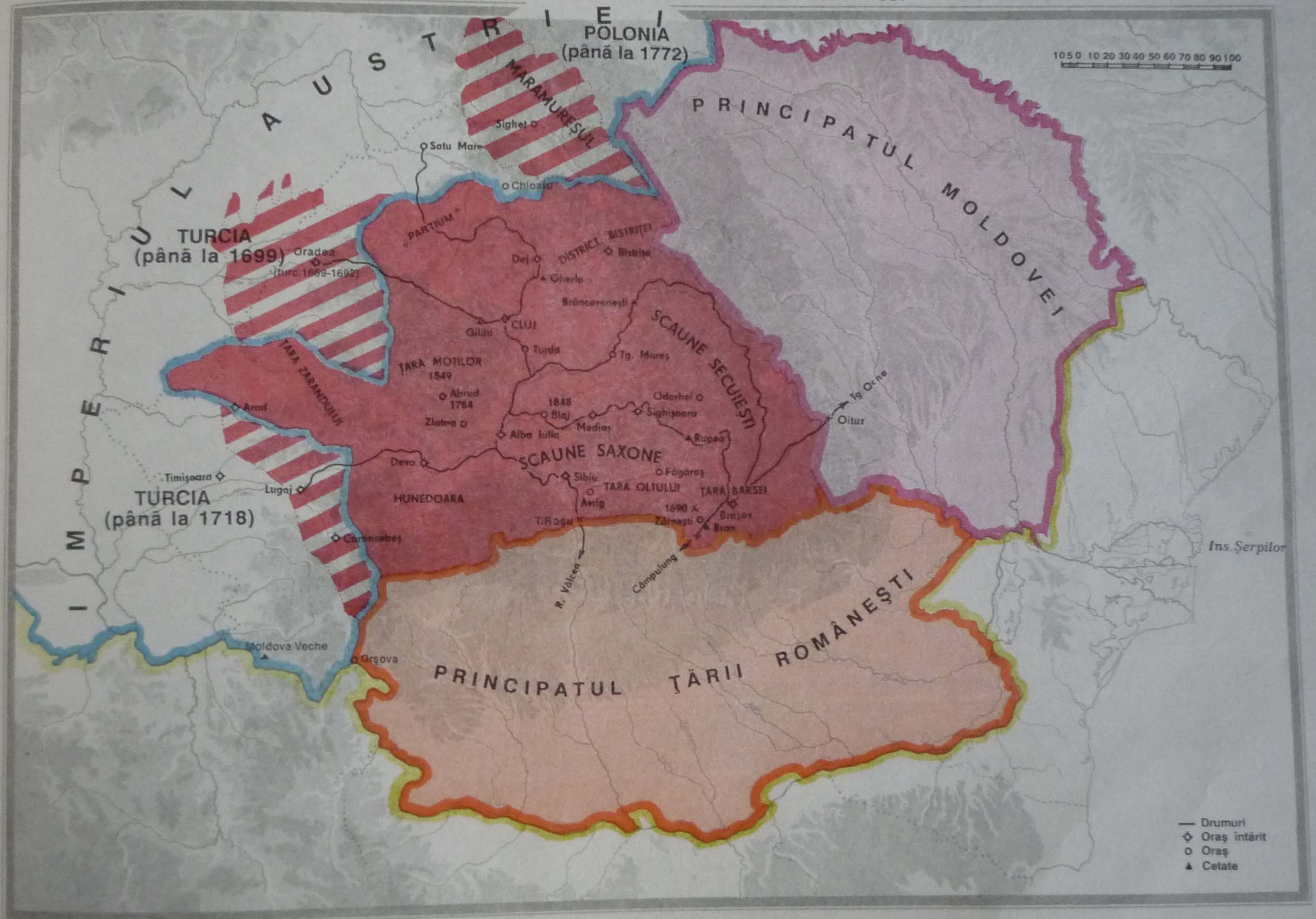
La 4 Decembrie 1692, Leopold I consfințește printr'o diplomă vechea autonomie a Transilvaniei, iar la 1765 Transilvania este ridicată la rangul de « Mare Principat ».

Litigiul care exista între Transilvania și Ungaria privitor la stăpânirea « părților » din spre Șesul Tisei și Maramureș este soluționat de către Habsburgi în favoarea Transilvaniei, astfel că județele Crasna, Solnocul de Mijloc și regiunea Chioarului rămân definitiv încorporate la Transilvania, iar județul Zarand împărțit în două.

Națiunea Română nu capătă însă drepturile politice cuvenite nici după revoluția lui HOREA din 1784.

În 1848, dieta maghiară din Bratislava decretează cu dela sine putere unirea « părților » și a Principatului Transilvan la regatul ungar. Românii și Sașii au protestat la împărat, iar Românii au luptat victorios, conduși de AVRAM IANCU, împotriva trupelor revoluționare maghiare de sub comanda generalului polon Bem, până la înăbușirea revoluției.

MARELE PRINCIPAT AL TRANSILVANIEI SUB SUZERANITATE HABSBURGICĂ 1688 - 1691 - 1867

PRINCIPATELE UNITE

1856—1859—1878

În urma războiului Crimeei se fixează prin congresul dela Paris, în 1856, condițiunile păcii care priveau și soarta Principatelor Române.

Gurile Dunării sunt pierdute de Rusia, iar dreptul de protectorat al acesteia asupra Principatelor este înlocuit cu garanția colectivă a marilor puteri.

O primă reparație teritorială se face Moldovei, căreia i se restituie cele trei județe din sudul Basarabiei, smulse în 1812 (Cahul, Ismail și Bolgrad).

Cu acest prilej s'a pus și chestiunea unirii Principatelor, care întâmpinând opoziția Turciei, Austriei și Angliei, a trebuit temporizată spre a da și reprezentanților Principatelor Române putința să-și exprime dezideratele. Acestea au fost exprimate de hotărârile unanime ale unor adunări constituționale (divanuri ad-hoc), în toamna anului 1857 și ratificate la Paris în August 1858.

Pe temeiurile acestei convenții dela Paris s'au putut întruni adunările electorale la începutul anului 1859, în Iași și București, proclamând cu însuflețire aceeaș persoană ca principe, pe colonelul ALEXANDRU CUZA, în amândouă Principatele. Astfel se realizează uniunea personală. Mai trebuia un singur pas către uniunea reală, deplină.

Dibăcia lui Cuza, împreună cu iscusința diplomatică a lui Costache Negri și Vasile Alecsandri, au deschis calea spre această uniune deplină, astfel că cel dintâi Parlament s'a putut întruni la București în 24 Ianuarie 1862. De aci înainte, documentele interne poartă titulatura: ROMÂNIA, iar proclamația dată de Cuza Vodă anunță: « NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ E INTEMEIATĂ ».

1856 Congr. de LA PAIX
RÈGLE. CRIMÉE - rade
CAHUL, ERMAR, BOLGRAD

PRINCIPATELE UNITE

1856 - 1859 - 1878

1859/24.01/ Act. Electorale
Iași și Buc. - M.ELUATA

24. ian 1862 LA BUC. PRINCELE
PARLAMENT → ROMANIA

XXIII

R O M Â N I A

1878—1913

După abdicarea Principelui Cuza din 1866, se realizează și al doilea deziderat al divanurilor ad-hoc — acela al aducerii unui principe străin — prin alegerea lui CAROL de Hohenzollern - Sigmaringen. Acest Principe german a avut cea mai lungă și mai prosperă domnie din întreaga istorie a Românilor.

În 1877, prin ajutorul armat dat Rușilor învinși de Turci, în fața Plevnei, Principele Carol obține independența României. Rușii — aliați totuși — reiau cele trei județe din sudul Basarabiei, cu tot protestul delegaților români la congresul de pace dela BERLIN (1878). României i se restituie însă Dobrogea, și prin aceasta accesul la Mare.

În acest timp (1881), Carol este încoronat ca Rege. Regatul României își dirijează dintru început politica sa externă către politica Reichului german (1883). De altfel, aceasta era singura posibilitate a lui de a-și garanta ființa împotriva tendințelor de expansiune ale țarismului răsesc. Desvoltarea economică a României găsea în această nouă orientare politică condițiuni mai prielnice decât cele oferite de oricare altă combinațiune diplomatică. România devine un stat puternic, cu un prestigiu apreciat în Europa și ajunge la o situație cu rol determinant în politica sud-est europeană.

ROMÂNIA
1878 - 1913

1866 ABDICĂ CUZA CAROL I primește
9 mai 1877 DECLARAȚIA IND. RO.
1878 CONVENȚIA DE PAZE DE LA BERCIN
- se pierde 3 BALKANII
- în 1878 DOBROGEA
1891 CAROL I ÎNCORONAT REGE

ROMÂNIA

1913—1918

Statele creștine din Peninsula Balcanică: Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru s'au aliat ca să lupte împotriva Turciei. Războiul a început în 1912. La început se credea într'o eventuală victorie a Turciei. Aceasta rămâne învinsă și se vede silită a încheia pace.

În timpul tratărilor de pace, armata bulgară a atacat prin surprindere pe aliații săi Sârbi și Greci. România a intervenit ca să restabilească liniștea în Balcani și să modifice frontiera dobrogeană, vitreg trasată după congresul dela Berlin din cauza indispozițiilor rusești. Armata română înaintând până în apropierea Sofiei, Țarul Bulgariei, Ferdinand, a cerut pace, care s'a încheiat la BUCUREȘTI în vara anului 1913. România a obținut CADRILATERUL, pentru a avea o graniță strategică spre Sud și pentru că se afla acolo și populație românească. Tot atunci s'a pus și chestiunea Românilor din Macedonia trecuți acum sub stăpânire grecească, sârbească și bulgărească.

Austro-Ungaria a cerut revizuirea tratatului de pace, dar Germania și Anglia s'au opus. România a reușit deci să se mențină în situația ce-și crease prin tratatul de pace dela București.

ROMÂNIA
1913 - 1918

1912-1913 Anghos Pg 7 Cl, Serbia, MONTENEGRO
in TURCIA
PARA DE LA BUCUREȘTI IN 1913 - CADRILATERUL
Poza de la București

TRANSILVANIA ÎN TIMPUL DUALISMULUI AUSTRO-UNGAR

1867—1918

În urma dezastrelor militare suferite de armata imperială în războiul cu Prusia și Italia (1866), Francisc Iosif se vede constrâns a se împăca cu Ungurii. Prețul acestei împăcări a fost decretul imperial din 17 Februarie 1867, prin care Marele Principat al Transilvaniei este desființat și împreună cu « părțile » încorporat în Regatul Ungar; totdeodată un articol de lege consfințește sistemul dualist austro-ungar. Astfel, ceea ce Ungurii n'au putut obține pe calea armelor obțin prin diplomație. În ce privește Transilvania, pentru prima dată în istoria sa, își pierde autonomia. Românii și Sașii protestează energic. Desnaționalizarea acestor două națiuni devine o politică de stat maghiară bine organizată.

Curentul de maghiarizare a fost intensificat în epoca dualismului prin toate mijloacele pe care aparatul de stat le pune la dispoziția cărmuitorilor, care-și dădeau seama că elementul maghiar dominant, fiind în vădită minoritate față de neamurile nemaghiare, nu-și va putea menține situația privilegiată decât printr'o sporire artificială a acestui număr scăzut.

Încorporarea Transilvaniei în Regatul Ungar însemna și ruperea acestei provincii industrializate de spațiul ei vital: Muntenia și Moldova, ceea ce contribuie la accentuarea unui curent de nemulțumire și în sânul burgheziei săsești.

Astfel, pentru a putea stăpâni politicește Transilvania, Ungurii au ruinat-o economicște, transformând-o într'o provincie periferică a regatului lor, menită a furniza materii prime pentru marea industrie evreo-maghiară. Totdeodată, Ungaria a deslănțuit cea mai necruțătoare prigoană împotriva populației eteroglate, transformând regatul într'o temniță a naționalităților. Drept justificare a acestui asasinat geografic, economic și etnic, s'au invocat fictivele drepturi ale Coroanei Sfântului Ștefan, ridicate la rang de putere mistică.

TRANSILVANIA ÎN TIMPUL DUALISMULUI 1867 - 1918

ROMÂNIA

1918—1940

În 1914, Italia și România au constatat că nu era « casus foederis » ca să intre în războiu alături de Austro-Ungaria. În Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina, majoritatea populației fiind românească, ea era supusă de către Unguri la tot felul de persecuții, mai ales dela 1867 încoace. Pentru soarta acestor Români a intrat România în războiu contra Austro-Ungariei.

În 1918, la terminarea ostilităților, în urma descompunerii imperiului țarist și a monarhiei austro-ungare, populațiilor din Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banat li s'a dat posibilitatea să-și exprime în mod liber voința, în virtutea dreptului de autodeterminare.

Basarabeni și-au exprimat-o prin hotărîrea Sfatului Țării la CHIȘINĂU (27 Martie 1918), Bucovina prin congresul dela CERNĂUȚI (28 Noembrie 1918), iar Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul prin hotărîrea Adunării Naționale din ALBA IULIA (1 Decembrie 1918). Toate aceste hotărîri au decretat cu însuflețire unanimă alipirea la Regatul României.

La fel au cerut această alipire Sașii din Transilvania în adunarea lor dela Mediaș (9 Ianuarie 1919), iar Șvabii din Banat în adunarea dela Timișoara (10 August 1919).

Toate aceste hotărîri au fost ratificate prin tratatele internaționale de pace.

ROMÂNIA
1918 - 1940

27 martie 1918 STATUL ZĂNI DE LA CHIȘINEAȘ
28 NOV. 1918 CORONELUL DE LA CERNĂUȚI
1 DEC 1918 AD-NAȚI DE LA M. N. R. IULIA
19 Aug. 1919 SUBIT DE LA BANAT; 9 IAN 1919 Ad. de L. MEDIA
(S. 11)

— Șosele modernizate
— Șosele principale

« Am întors apusul neamului
în răsărit și din răsărit ne vom
stăpâni Apusul ».

MAREȘAL ION ANTONESCU
10 Mai 1942

XXVII bis

ROMÂNIA IN OCTOMBRIE 1941

Cu răpirea Basarabiei și a Bucovinei de Nord pretențiunile Uniunii Sovietice asupra teritoriului României nu sunt câtuși de puțin potolite. De data aceasta ele se îndreaptă asupra Deltei Dunării a cărei anexiune se urmărea.

Pentru a pune capăt acestor presiuni continue și pentru a-și recuceri provinciile pierdute, în noaptea de 22 Iunie 1941, alături de Germania, România declară război Uniunii Sovietice. După lupte înverșunate Cernăuții sunt ocupați la 5 Iulie. Din nord trupele române se întorc spre sudul Basarabiei; la 16 Iulie cuprind Chișinăul, iar după lupte îndârjite, rezistența trupelor sovietice din masivul Corneștilor este înfrântă și un comunicat din 25 Iulie anunța că „lupta pentru desrobirea brazdei românești dela răsărit s'a terminat“.

În același timp — alături de trupele germane — armata română înainta spre răsărit de Nistru, atât pentru a consolida recucerirea Basarabiei, cât mai ales, pentru a libera marele număr de Români ce trăseser la răsărit de acest fluviu.

Principala rezistență în Ucraina de Sud, constituită de fortificațiile din jurul Odesei, este înfrântă de către atacurile românești și la 16 Octombrie 1941, armata română ocupă orașul.

Regimul sovietic înființase la răsărit de Nistru o republică moldovenească în care era grupată o mică parte dintre Românii transnistrieni.

Pentru a înlocui această republică, pentru a grupa majoritatea Românilor de dincolo de Nistru și pentru a consolida Basarabia, România a înființat un Guvernământ al Transnistriei ce cuprinde regiunea dintre Nistru și Bug.

În câteva luni de administrație românească viața și-a reluat cursul normal. Universitatea din Odesa și-a redeschis cursurile. Căile ferate au fost normalizate și îmbunătățite și întreaga regiune a căpătat o prosperitate nebănuită.

XXVII

R O M Â N I A

Septembrie 1940

În urma ultimatumului dat României de către Președintele Comisarilor Poporului, Molotov, în numele Guvernului U.R.S.S. — la 27 Iunie 1940, Rusia ocupă Basarabia, cerând și Bucovina septentrională care nu i-a aparținut niciodată. Odată cu aceasta, circa 2.000.000 Români s'au adăugat celor 800.000 Români aflați de mai înainte în U.R.S.S. Aflându-se într'o situație externă strimtorată, România cedează.

Prin arbitrajul dela Viena din 30 August 1940, România este nevoită a transmite Ungariei Transilvania septentrională, odată cu peste 1.300.000 Români pentru cei 950.000 Maghiari și mai ales Secui cari se aflau masați înăuntrul arcului carpatic, ca produs al unor infiltrări seculare și al unor colonizări sistematice făcute cu scop de a sparge blocul masiv al populației autohtone românești.

Prin acordul dela Craiova din 7 Septembrie 1940, România a cedat Bulgariei cele două județe ale Dobrogei de Sud — Cadrilaterul — cu o populație de peste 100.000 Români. S'a admis schimbul de populație între cele două părți ale Dobrogei: de nord și de sud.

Și astfel, unitatea teritorială și politică a poporului român — după o dăinuire de 22 ani — a fost din nou știrbită fără a se ține seamă de temeiurile ei etnice, lingvistice, spirituale, geopolitice, economice etc., pe care era și rămâne întemeiată.

ROMÂNIA DUPĂ TRATATUL DE PACE DIN 1947

Urmărind să consolideze hotarul de est al României și să creeze condiții favorabile pentru recuperarea nordului Transilvaniei, mareșalul Ion Antonescu a decis angajarea armatei române în operațiile Wehrmachtului din adâncimea teritoriului U.R.S.S. Cu toată jertfa de sânge a românilor la Harkov, în Crimeea, la Stalingrad și în Caucaz, speranțele legate de Germania lui Hitler, în special pentru denunțarea dictatului de la Viena din 30 august 1940, s-au năruit rapid. În aceste condiții, atât guvernul, cât și opoziția reprezentată de partidele politice tradiționale au inițiat, în 1942 și 1943, negocieri secrete cu Aliații în căutarea unei soluții pentru scoaterea țării din orbita Axei și pentru redobândirea drepturilor sale depline.

Condițiile extrem de dure pretinse de Aliați, îndeosebi cedarea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Herța către U.R.S.S. - expresie a compromisului realizat între marile puteri occidentale și Kremlin în privința organizării postbelice a lumii -, dar și conjunctura politico-militară nefavorabilă au împiedicat finalizarea tratatelor.

La 23 august 1944, mareșalul Ion Antonescu și guvernul său au fost înlăturați de la putere de către regele Mihai I, susținut de reprezentanții principalelor partide politice, ai partidului comunist, de elemente fidele din înalta ierarhie a armatei. România a declarat încetarea unilaterală a ostilităților contra Națiunilor Unite, ieșirea din Axă și acceptarea termenilor armistițiului formulat de ministrul de externe al U.R.S.S., V. Molotov, în aprilie 1944. Față de reacția agresivă a celui de-al treilea Reich, la 24 august România declanșează operațiile militare împotriva trupelor Wehrmachtului de pe teritoriul național aflat la acea dată sub jurisdicția autorităților române, operații încheiate cu succes la 31 august 1944 și care au facilitat tranzitarea fără lupte a trupelor sovietice către noul front deschis în Transilvania.

"Convenția de armistițiu între guvernul român și guvernele Națiunilor Unite", negociată la Moscova între 10 și 12 septembrie și semnată în noaptea de 12/13 septembrie 1944, stabilea la articolul 4 frontiera de stat între U.R.S.S. și România așa cum fusese definită prin "convențiunea sovieto-română din 28 iunie 1940", denumire sub care figurau de fapt notele ultimative ale guvernului de la Moscova. Articolul 19 sancționa "hotărârile arbitrajului de la Viena cu privire la Transilvania ca nule și inexistente", exprimând totodată acordul de principiu al puterilor aliate pentru revenirea acestei provincii la România, sub rezerva participării armatei române la eliberarea ei și a confirmării prin tratatul de pace.

Armata română a luptat pentru eliberarea nordului Transilvaniei și apoi a Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei până la victoria finală asupra Germaniei naziste, dând un greu tribut de sânge și economic pentru cauza Națiunilor Unite. Cu toate acestea, la Conferința de Pace de la Paris din 1946, marile puteri nu au fost de acord cu schimbarea statutului de "țară învinsă", impus prin "Convenția de armistițiu", în cel de cobeligerantă, ceea ce a avut grele consecințe în formularea clauzelor politice, economice și militare ale Tratatului de Pace. Mai mult decât atât, țara a fost practic ocupată de trupele sovietice, care împiedicaseră reinstalarea administrației românești pe teritoriul eliberat al Transilvaniei, încuviințată de Kremlin abia după 6 martie 1945, când, prin șantaj și amenințare cu forța, la cârma României a fost impus un guvern de obediență comunistă.

La 10 februarie 1947, la Paris, România a semnat Tratatul de Pace cu Puterile Aliate și Asociate, care stipulează anularea dictatului de la Viena și refacerea hotarului de vest al țării, dar menține granițele de est și de sud impuse României în anul 1940, consacrand astfel efectele pactului dintre U.R.S.S. și cel de-al treilea Reich din 23 august 1939 și ale agresiunii revizioniste sovietice.

ADDENDA

ROMÂNIA

DUPĂ TRATATUL DE PACE DIN 1947

4

DESPRE EDIȚIA DE FAȚĂ

Ideea elaborării acestui atlas istoric și etnic s-a născut într-un moment de cumpănă pentru evoluția statului național român unitar: anul 1940, anul hăcuirii ROMÂNIEI MARI prin agresiunea concertată a comunismului și a nazismului, a revizionismului ungar și a celui bulgar. Este cunoscut faptul că în tentativa lor de a determina o revizuire a sistemului de tratate ce definiseră harta Europei după primul război mondial, Germania, Italia și, mai aproape de noi, Ungaria au atașat geopoliticii, pe lângă miezul teoretic, o impresiionantă componentă propagandistică. Atunci când granițele au început să se prăbușească, prin forță și prin amenințare cu forța, geopolitica a devenit, aparent, și un instrument efectiv de acțiune. La această deturnare a sensurilor originale ale unei astfel de discipline științifice a contribuit din plin și modul în care soarta a milioane de oameni a fost hotărâtă înaintea și în timpul celui de-al doilea război mondial. Exemplul României este edificator: remițând guvernului român ultimatumul din iunie 1940, U.R.S.S. nu a precizat, în scris, limita pretențiilor sale, ci a anexat o hartă pe care erau trasate noile granițe. Linia care marca hotarul era atât de grosolan desenată încât pe teren reprezenta o fâșie lată de câțiva kilometri, probând o insolentă și un dispreț fără precedent. Masacrul înfăptuit de creionul lui Stalin și al lui Molotov în destinul țării s-a dovedit la fel de devastator ca și șenilele a mii de tancuri. În august 1940, la Viena, scenariul a fost reluat sub titlul, bine cunoscut la acea dată, de "arbitraj". Când i s-a prezentat harta pe care Hitler marcaseră satisfacerea pretențiilor ungurești și a intereselor strategice germane, ministrul român de externe, Mihail Manoilescu, și-a pierdut cunoștința. Imaginea trupului încă o dată sfărțecată al țării era prea dureroasă.

Necesitatea declanșării luptei pentru recuperarea teritoriilor intrate sub stăpânire străină, precum și constatarea pertinentă, dar tardivă, că douăzeci de ani se făcuse mult prea puțin pentru contracararea propagandei abile și persistente a statelor revizioniste, îndeosebi a Ungariei, au determinat noua atitudine a guvernului de la București condus de Ion Antonescu. Întregul potențial spiritual și material al țării a fost concentrat în direcția refacerii granițelor firești ale României.

Încă din timpul primelor contacte cu Hitler și cu Mussolini, din iulie 1940, Mihail Manoilescu încercase să ofere o contrapondere măsurilor ungare și bulgare prin prezentarea unor hărți etnice, alcătuite de specialiști străini, care susțineau drepturile românilor. Ulterior, aceste hărți au constituit substanța unui album, distribuit în special în Italia și Germania. Era, și din acest punct de vedere, târziu, pentru că autoritățile de la Budapesta difuzaseră la începutul lui august un elegant volum intitulat **Siebenbürgen** (denumirea germană a Transilvaniei), în care, sub acoperirea dată de numele unor prestigioși oameni de știință - însuși primul ministru, Teleki Pál, era un renumit geograf -, revendicările absurde ale Budapestei li se conferea un suport așa-zis științific. La București au impresionat mai puțin tezele susținute de istoricii unguri, pentru că în acest domeniu nu era nimic nou, ci, în special, "inovații" aduse în execuția hărților etnice. Printr-o savantă folosire a culorilor, Teleki reușise să falsifice o realitate incontestabilă chiar prin prisma documentelor ungare, convingând un privitor neavizat că localitățile transilvane erau în majoritate ungurești și nu românești!

Această speculație coloristică l-a impresionat se pare foarte mult pe generalul Ion Antonescu, care în septembrie 1940 a ordonat Institutului Geografic Militar să execute aceeași hartă inversând însă culorile atribuite românilor și respectiv ungarilor. Efectul obținut a fost covârșitor, și nu mai era nevoie practic de

alte argumente pentru a dovedi înșelăciunea la care se pretase Teleki.

Cu prilejul primelor sale întâlniri cu Mussolini și cu Hitler, deși sfătuit insistent să nu deschidă problema sentinței de la Viena din august 1940, Ion Antonescu a atacat direct și vehement nedreptatea ce se făcuse României. Documentele românești și germane, memoriile ministrului de externe Mihail Sturdza sau ale ministrului la Berlin, Ion Gheorghe, consemnează faptul că pledoariile conducătorului statului român au fost însoțite de prezentarea unei documentații abundente, în care se găsea și harta-răspuns la mistificările lui Teleki, dar și numeroase alte hărți. Ulterior, Ion Antonescu nu a scăpat nici un prilej de a susține cauza românească prin viu grai și prin memorii, sperând un timp că recuperarea teritoriilor pierdute ar putea veni prin denunțarea de către Germania și Italia a dictatului de la Viena.

Chiar atunci când speranțele legate de recuperarea nordului Transilvaniei la masa tratatelor s-au spulberat, în paralel cu preparativele pentru soluția eliberării pe calea armelor, guvernul de la București nu a sistat pregătirea documentației necesare pentru viitoarea Conferință de Pace. Tipărit în limba română și în limbi de circulație (germană, engleză, spaniolă etc.), într-un tiraj redus, atlasul **SPAȚIUL ISTORIC ȘI ETNIC ROMÂNESC** a fost una dintre "armele" folosite în această adevărată bătălie. La alcătuirea sa au contribuit cei mai prestigioși istorici, geografi, etnografi și statisticieni ai țării, rezultatul fiind o lucrare remarcabilă prin acuratețea informațiilor, prin conciziunea stilului și, în special, prin expresivitatea hărților și a graficelor.

Deși conține și unele argumente politice care trădează situația specifică a anilor 1940 - 1942, lucrarea, în ansamblu, constituie o întreprindere științifică deosebit de valoroasă și fără precedent la noi, depășind în mod evident sfera conjuncturalului. Valoarea nu îi este minimalizată nici de faptul că, restabilind drepturile României asupra nordului Transilvaniei, Conferința de Pace de la Paris din 1946 nu a luat în discuție chestiunea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Herța, ocupate de către U.R.S.S., fiindcă în acest caz au prevalat aranjamentele politice de culise. Reeditarea lucrării, în anul 1992, are drept temei nu numai o firească restituire a unei cărți de valoare, ci și necesitatea rededeșteptării spiritului românesc, descătușat de orice vremelnice opreliști.

* * *

Lucrarea intitulată **SPAȚIUL ISTORIC ȘI ETNIC ROMÂNESC** a fost concepută, așa cum s-a văzut, a fi destinată nu "marelui public", ci unei circulații restrânse, fapt pentru care până acum a rămas nu numai neutilizată, dar practic necunoscută dincolo de un cerc extrem de redus de oameni de știință. Ea a fost tipărită la Imprimeria Națională din București în cursul anului 1942. Elaborarea atlasului, executarea machetei (probabil la Institutul Geografic Militar, după mențiunea expresă de pe unele planșe) cu majoritatea hărților, precum și tipărirea celei mai mari părți din coli se terminaseră, cel mai târziu, în septembrie 1941, așa cum ne indică, de pildă, harta cu numărul XXVII bis (**România. Octombrie 1941**) și textul acesteia (al cărui motto este un fragment dintr-un discurs al mareșalului Ion Antonescu, care este datat 10 mai 1942!), altfel, într-o fază mai puțin avansată de tipărire, textele și hărțile din atlas ar fi trebuit să aibă o numerotare firească. Evenimente politico-militare ulterioare lui septembrie 1941 au determinat inserarea unor noi hărți și texte care vor completa materialul cartografic inclus inițial în machetă, fapt ce a determinat, în final, această "formulă" a numerotării (cu bis sau cu litere ce însoțesc cifrele romane).

Volumul are o lungime de 38,5 cm și o înălțime de 29,5 cm, multe dintre hărți având peste 10 culori, fapt ce-i conferă o complexitate tipografică deosebită.

Alcătuit din hărți și, uneori, grafice, numerotate de la I la LXI, cărora le sunt alăturate texte explicative (cu aceeași numerotare), ce nu depășesc (cu o singură

excepție) dimensiunile unei file (recto și verso), atlasul este împărțit în trei secțiuni distincte, după cum urmează:

I. SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC

Conține 28 de file, numerotate de la I la XXVII bis, cu hărți de dimensiunea 32 cm x 23 cm, la care se adaugă: o filă - titlu - **SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC**; 4 pagini introductive la această primă parte - **FORMAREA UNITĂȚII ROMÂNEȘTI**; 28 de file cu textul aferent fiecărei hărți.

II. UNGARIA "MILENARĂ"

Conține 9 file, numerotate de la XXVIII la XXXV bis, cu hărți de dimensiunea 32 cm x 23 cm, la care se adaugă: o filă - titlu - **UNGARIA "MILENARĂ"**; o filă cu un citat aparținând mareșalului Ion Antonescu - "El însă trebuie să știe că, la drepturile coroanei Sfântului Ștefan, noi răspundem, pașnici și cu omenie, cu drepturile pe care ni le dă coroana de lauri a marelui Traian"; 6 pagini introductive (numerotate de la 1 la 6), purtând titlul **LIPSA DE OMOGENITATE ETNICĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ A UNGARIEI "MILENARE"**; 9 file (recto și verso) cu textul aferent fiecărei hărți.

III. SPAȚIUL ETNIC ROMÂNESC

Conține 26 de file cu hărți și 6 file cu grafice, numerotate de la XXXVI la LXI. Precizăm însă că: sub numărul LI sunt de fapt 4 file (hărți), numerotate cu a, b, c, d; sub numărul LII există trei file, respectiv hărțile LII a, LII b, LII c; pe lângă harta cu numărul LIII există și cea cu numărul LIII bis.

Din totalul acestor hărți cu dimensiunea de 32 cm x 23 cm sunt exceptate: nr. XLI c (49,5 cm x 39 cm); nr. XLI d (49,5 cm x 39 cm); nr. LI (61,5 cm x 22,5 cm) - file cu hărți care sunt, deci, pliate, fiind mai mari decât formatul celor obișnuite. La fel, fac excepție numerele XLV, LIX și LXI, care includ câte două hărți pe filă: XLV - 2 x 21,5 cm x 15 cm; LIX - 2 x 16 cm x 23 cm; LXI - 2x20,5 cm x 13,5 cm și 2x20,5 cm x 14 cm.

Cele 6 file cuprinzând grafice însumează un număr de 11 grafice (câte 2 pe pagină, iar unul pe o singură pagină).

La toate acestea se adaugă: o filă-titlu - **SPAȚIUL ETNIC ROMÂNESC**; o filă cu un citat aparținând lui Ion Antonescu - "Ne-am născut aici, suntem cei dintâi așezați aici și vom pleca cei din urmă"; 4 pagini (numerotate de la 1 la 4) de text, reprezentând introducerea părții a treia, intitulată **SPAȚIUL ETNIC ROMÂNESC**; 33 de file (recto și verso) cu textele aferente hărților și graficelor din această ultimă parte; o pagină finală a întregului volum pe care se află imprimat: "Această lucrare a fost verificată de institutele de cercetări științifice românești" și "Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională. București - 1942".

Volumul pe care îl oferim acum publicului cititor reprezintă doar prima parte a atlasului editat în anul 1942, adică aceea intitulată **SPAȚIUL ISTORIC ROMÂNESC**, cuprinzând cele 28 de hărți (numerotate de la I la XXVII bis), urmând ca în cel mai scurt timp să vă putem pune la dispoziție și părțile a II-a și a III-a.

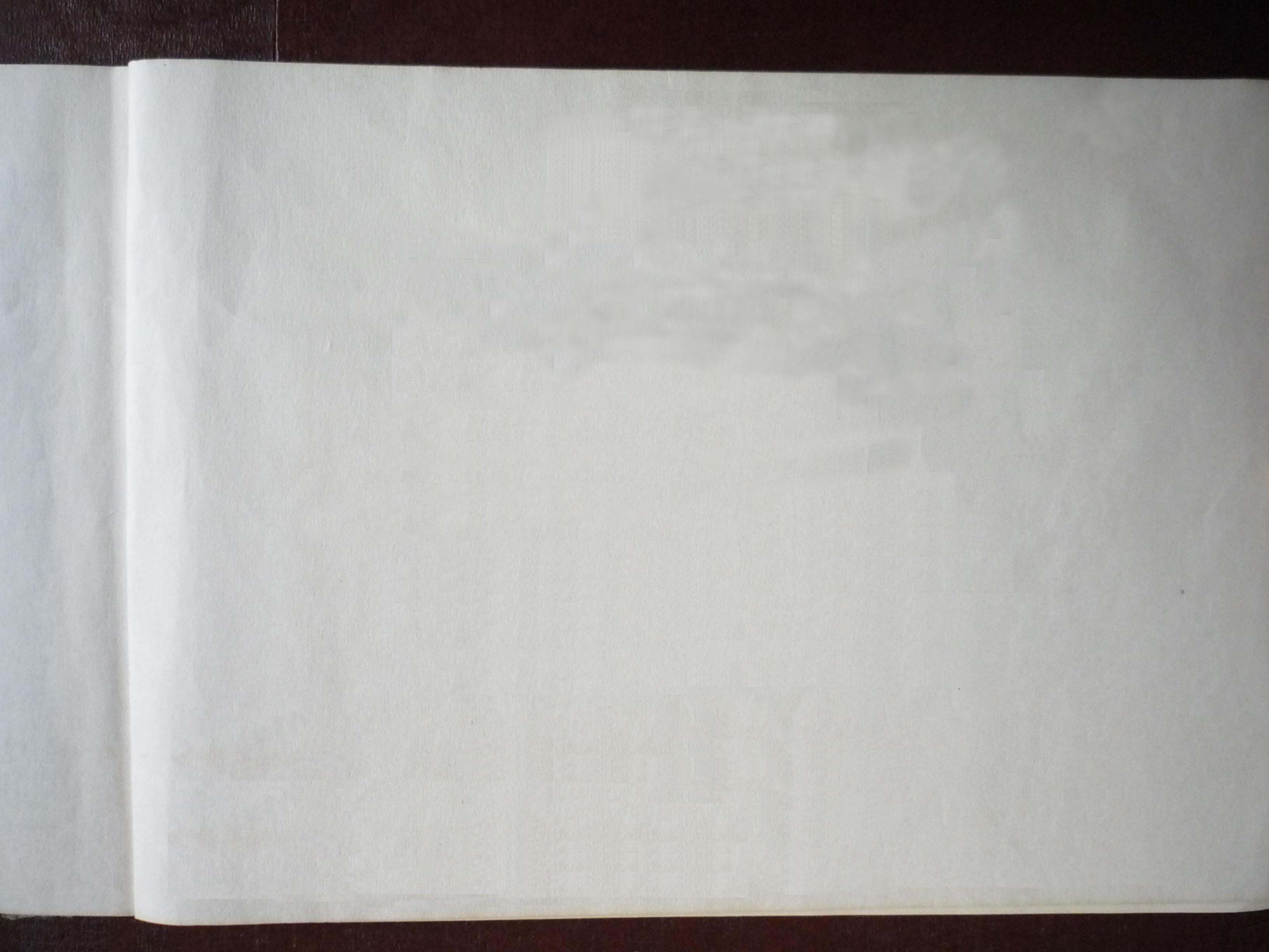
Din dorința de a respecta întocmai condițiile grafice ale ediției **princeps** toate hărțile au fost redesenat, păstrându-se majoritatea covârșitoare a elementelor inițiale (topografice, toponimice, grafice etc.), îndeosebi culorile, editorul actualizând doar grafia titlurilor și îndepărtând erorile existente în inscripționarea hărților.

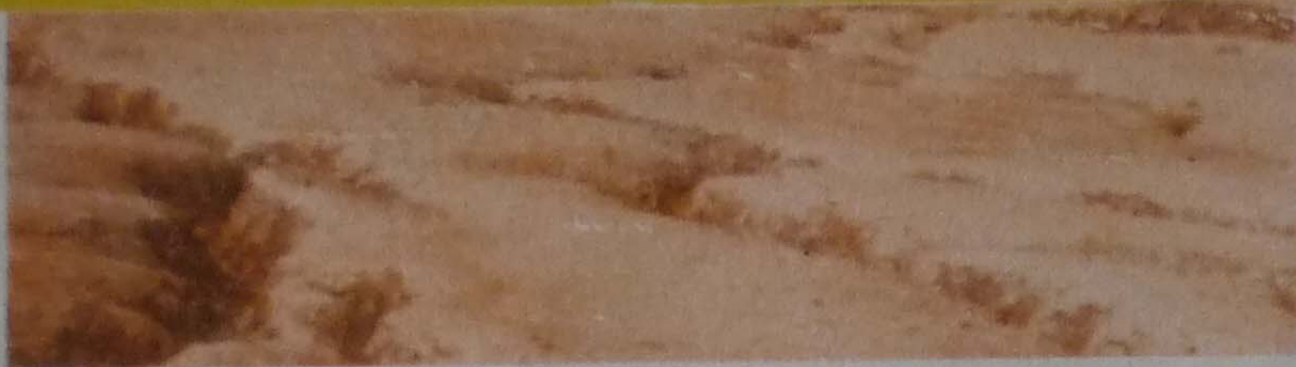
Comentariul hărților și textul introductiv sunt reproduse prin fotocopiare, înlăturându-se doar greșelile evidente de tipar.

Acestui prim volum i-am adăugat, sub forma unei **addenda**, harta României după Tratatul de Pace din 1947, adică România de astăzi. Am făcut-o din dorința ca lectorul zilelor noastre să aibă la dispoziție o imagine cartografică cât mai completă asupra evoluției spațiului statal românesc din cele mai vechi timpuri până în prezent.

* * *

Mulțumim, și pe această cale, tuturor celor care ne-au sprijinit în editarea acestui prim volum și îndeosebi Institutului Militar de Topogeodezie, Tipografiei Ministerului Apărării Naționale și colonelului inginer Lucian Petre. Dar și, în primul rând, cititorilor fideli ai cărților de istorie a neamului românesc pentru sprijinul moral pe care, sperăm, ni-l vor acorda în editarea acestei opere de cartografie istorică de mare valoare, de la a cărei primă tipărire, iată, au trecut 50 de ani.

Suntem ceea ce Nicolae Iorga numea : un Stat de necesitate europeană. Răzimată pe cetatea carpatică și veghind asupra gurilor Dunării, străjuind aici în numele și interesul întregii Europe din spatele ei - ba, încă și mai departe -, se cheamă că România noastră trăiește și vorbește aicea nu numai pentru dânsa singură. Statul nostru este, deci, în atenția estului și vestului, nordului și sudului deopotrivă - și în tot timpul. Ea deține, cum s-a spus, cu adevărat o poziție-cheie. Iar atenția aceasta a altuia pentru tine poate fi grijă și simpatie, poate fi ocrotire, dar poate fi și apetit sau primejdie. Înseamnă, deci, că, mai mult decât oriunde aiurea, veghea în astfel de puncte trebuie să fie mereu trează (veghea ta , a celui acolo așezat). Ideea de hotar, de putere și apetit economic internațional, de autarhie și independență, trebuie purtată acolo mereu în conștiințe, ca o obsesie. Suntem, prin poziția noastră pe glob, dar și prin cele ce poartă fața și ascund măruntaiele pământului nostru, ca o stână carpatică la un vad de lupi. Ciobanii, drept aceea, trebuie să aibă ghioagă bună toți și ... să doarmă cât mai puțin. Se înțelege, deci : un Stat cu o astfel de situație, în care te urmează în tot locul vânturile, valurile, dator este, el cel dintâi, să cunoască această situație, să-și dea permanent seama de toate, bune și rele, câte se ascund într-însa. Toți membrii acestui Stat, și în primul rând pătura lui conducătoare, trebuie să-și aibă gândul mereu ațintit la ele.

Editura Militară

GHEORGHE I. BRĂTIANU

(din Cuvânt înainte la "Geopolitica și geoistoria. Revista română pentru sud-estul european", anul I, nr. 1, septembrie-noiembrie 1941)

